

רואים בעיניים עצומות

עצות והדרכות, וכן הלכות

הנחוצות לעיוור.

מאת: יוסף חיים בן-דוד

מהדורה שישית
אייר ה'תשע"ו

כל המשכפל, מעתיק, מצלם, מקליט, מתרגם, או משדר, בכל דרך שהיא, בין באמצעי אלקטרוניקה ובין בדרכים אחרות, כל חלק מחוברת זו, לתועלת וללא כוונות רווח, תבוא עליו ברכה. אשמח לקבל דיווח על הנעשה בחוברת.

בכל ענייני החוברת, אשמח מאוד לקבל הערות והארות, הן לגבי הניסוח, והן לגבי התוכן. הדברים נכתבו בלשון קלה כדי שיהיה מובן לכל. אפשר לפנות אלי

ישירות, או לחייג לפל': **058-4145409**

כתובת מייל: **YCBD25@GMAIL.COM**

להצלחת ולרפואת שרה רבקה בת מנוחה.

לעילוי נשמת: מסעודה בת פריחה נלב"ע ט"ו כסלו תשע"ב. ולעילוי נשמת שבתאי וישקי נלב"ע ה' סיון תשע"ה. ולעילוי נשמת איריס בת שרה נלב"ע ו' כסלו תשע"א. ולעילוי נשמת יוסף בן ר' דוד נלב"ע י"ח ניסן תשמ"ב. ולעילוי נשמת יצחק בן לולו נלב"ע כ"ה אייר תש"ע. ולעילוי נשמת יעקב בן עזרא נלב"ע ד ניסן תשנ"ה. ולעילוי נשמת אברהם אבירן בן עמוס נלב"ע כ"ו אב תש"ע. ולעילוי נשמת אביאל בן ורדה נלב"ע כ"ט אלול תשע"א. ולעילוי נשמת ימר בן זאודיטו נלב"ע כ"ג אלול תשע"א. ולעילוי נשמת מהרטו רחמים בן קיברה נלב"ע ט"ו אב תש"ע. לע"נ ר' אברהם בן עליזה נלב"ע ח' אלול תשע"ב. ולע"נ זכריה בן מלוס נלב"ע ז' שבט תשע"ג. לע"נ חיים בן משה נלב"ע י"ב כסלו תשע"ד. יוסף בן שרה נלב"ע י"א תשרי תשע"ה. ניר בן שושנה. רונן בן רינה.

ולעילוי נשמת שלושת בחורי הישיבה שנרצחו בדם קר ע"י בני עוולה: גלעד מיכאל שער בן בת גלים, נפתלי פרנקל בן רחל ואייל יפרח בן איריס תשורה, השם יקום דמם.

ולעילוי נשמת מרן מאור ישראל פאר הדור והדרו רבינו

עובדיה יוסף בן גורג'א נלב"ע ג' מרחשוון תשע"ד. ולע"נ הרב יורם מיכאל בן רינה נלב"ע כ"ז תשרי תשע"ו.

תוכן העניינים:

5	הקדמה
6	שלמי תודה
7	חלק א' – עצות והדרכות
8	א. "סומא חשוב כמת" האמנם?
35	ב. שונות
37	ג. כתב ברייל
45	חלק ב' – הלכה
48	לקט הלכות בנושאים שונים
63	במעגל השנה:
63	שבת
66	חודש ניסן
67	סוכות
68	חנוכה

הקדמה

היות ואני כעיוור נוכחתי לדעת שאין חומר מספיק טוב של עצות והדרכות כיצד לנהוג בפגישה עם עיוור, החלטתי לכתוב דברים מניסיוני האישי וגם של אחרים בזה וכן הדרכה מפורטת לעיוורים, כיצד עליהם להתנהג בחברה.

וכן, נתקלתי בהרבה שאלות בהלכה הנוגעות לעיוורים, והם מפוזרים בשולחן ערוך וקשה לחפש איפה כל דבר נמצא, החלטתי לקבץ בס"ד למקום אחד את ההלכות הנוגעות למעשה. דבר זה, עשוי לעזור להתגבר על המבוכה הקיימת כשנפגשים עם עיוור. חוברת זו מיועד הן לעיוורים, שידעו מה לעשות, והן לרואים, שידעו גם כן את ההלכות, במקרה שיתקלו עם עיוור, וגם איך צריכים להתנהג אליו.

יהי רצון, שחפץ ה' בידי יצליח, ושיצא דבר מתוקן מתחת ידי.

שלמי תודה:

תודתי נתונה לבורא עולם שעזרני לכתוב חיבור זה, דבר שהיה מאד קשה לי, לאסוף את ההלכות הנוגעות למעשה ולסדרם וברוך ה' הצלחתי.

תודתי נתונה לרב יצחק דהאן שליט"א ולאברך ר' יעקב-יעקב על עבודתו הרבה בסידור והגהת החוברת.

וכן למרן הראשל"צ הרה"ג יצחק יוסף שליט"א, על ספרו "ילקוט יוסף" שנתן ל"תורת אמת", וכך גם אני יכולתי ללמוד בו ולהעתיק ממנו. וכן לרה"ג בן-ציון מוצפי שליט"א שעודד עיוור שהתקשר אליו.

חלק א'

עצות

והדרכות

א. "סומא חשוב כמת" האמנם?

יש גמרא ידועה לגבי עיוור שמאד קשה להבין. כתוב בגמרא (נדרים סד:): ארבעה חשובים כמת, ואחד מהם זה סומא.

לכאורה ייפלא מאד! איך אפשר לומר כך? הרי רב יוסף ורב ששת היו עיוורים, והם היו אמוראים גדולי עולם, ורב יוסף היה "ממעתיקי השמועה" – ממשיכי מורשת התורה!

ועוד: דבר זה יכול לבייש ולפגוע בעיוורים! איך חז"ל לא חששו לזה?

יש בזה שתי תשובות:

א: ישנו ביאור על-פי דברי הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר מאמר בדד ישב). והוא שמדובר כאן על אי ההבנה של ציבור הרואה כלפי העיוור. על הבעיות של החברה לעיוור.

ההסבר הוא:

הרבה אנשים לא יודעים איך לגשת לעיוור, מה לומר לו, איך לעזור לו, וזה מסבך את שניהם. מי שלא חי עם עיוורים, לא יוכל להעלות על דעתו איזה קשיים יש. אין המדובר רק בקשיי קריאה. לקרוא כתב ברייל, לומדים בדרך כלל באותו גיל כמו כולם, גיל 6 בערך. וברוך ה' יש הרבה ספרי קודש בברייל. אבל, יש לעיוור קושי גדול מאד בתחומים שונים שאפרט. אני בכוונה מאריך, כדי שהדברים יובנו ויובהרו על בורים, וכדי שאנשים לא יחיו בטעות, ומבלי לשים לב, עלולים לומר דברים שעדיף לא לומר אותם.

בגלל הקשיים של העיוור להתקבל לחברה, זה בשבילו כמו

מוות. כי הוא לא כמו אנשים רגילים שהם עצמאיים ולא תלותיים בעזרת הזולת. כמה שהעיוור ינסה להסתדר לבד, הקשיים שלו הם גדולים ומרובים יותר מהרבה אנשים, אפילו מוגבלים.

שמעתי סיפורים כואבים מאוד, שילדים לא רצו את ההורים העיוורים שלהם בגלל שהחברה צחקה או הסתכלה על ההורים כמסכנים וכאנשים שלא יודעים כלום מהחיים שלהם, וכן אחים שהתביישו ללכת עם אחיהם העיוור לבית הכנסת, כי אמרו 'איזה מסכן'. ויש בעיות בבתי ספר שלא מקבלים אותם, וגם אם כן, הילדים מציקים להם בהתעללויות שונות. לכן זה חשוב מאוד שיהיה מודעות לציבור על העיוורים. צריכים להיות העיניים שלו ולעזור לו, ולא להסתכל עליו כמסכן, בו בזמן שהוא יכול להועיל לאחרים ולהתעלות הרבה יותר מאנשים רואים.

אנשים עיוורים ולקויי ראייה עצמאיים ביותר, אבל הרבה פעמים, הם זקוקים לסיוע של רואה.

חשוב לדעת: אנשים המשתמשים במקל אינם בהכרח עיוורים מוחלטים. גם בעלי ראייה חלקית זקוקים לסיוע ועזרה, כגון בחושך, במקום לא מוכר וכדומה, ולכן, כשאומרים "עיוור", זה כולל גם כבדי ראייה.

במפגש עם אדם עיוור, חשוב שתציג את עצמך. גם אם יש ביניכם היכרות מקודם, הוא הרי לא רואה ולא יודע מי עומד לפניו. דבר זה יעניק לו תחושה של כבוד.

יש לשאול את העיוור האם הוא זקוק לעזרה, בהנחה שחלק יצטרכו עזרה וחלק לא. וגם, חשוב לשאול אותו איך לעזור לו ולא להחליט בשבילו. כך אתה מכבדו כאדם בעל רצון משלו. אל תדחק בו לקבל עזרה, אלא השאר זאת לשיקול דעתו.

צריך לזכור: עיוור שומע, ויש לו כושר דיבור כמו כל אדם. הוא רק לא רואה. לכן, חשוב מאד שתדבר אליו ישירות בקול רגיל. היזהר מאד לא להתעלם ממנו ולשאול את המלווה. זה נותן לעיוור תחושה שכאלו הוא לא בן אדם רגיל, או תינוק, שאינו יכול לענות כמו כולם. העיוור מעוניין לשמוע אותך, ויכול ורוצה לדבר בעד עצמו.

אל תימנע מלהשתמש במילים כמו: לראות, להסתכל וכדומה. עיוורים משתמשים במילים אלו, כי בדרך-כלל הם גדלים עם אנשים רואים. עיוור לא מתבייש במילה זו. לכן, אל תרגיש נבוך בזה, או ללמוד אתו סוגיות שקשורות לעיוורים.

אל תשאיר עיוור לדבר לעצמו. אם אתה הולך, אמור לו זאת. אחרת, עלול הוא למצוא עצמו מדבר לקירות.

חשוב לספר לו מה קורה סביבו, למשל: אם יש רעש - מה קרה, מי בחדר, מי עוזב, מי מגיע וכדומה. כדי שהוא לא ירגיש כתלוש מהמציאות, ושכולם יודעים מה קורה, ורק הוא לא יודע.

אסור בשום אופן לצלם עיוור ללא רשותו, גם אם הכוונות טובות, כמו שאדם רואה לא אוהב את זה.

כדי להדריך עיוור למצוא את דרכו, הענק הנחיות מדויקות. הצבעה ביד, או לומר "שם", לא יעילים כלל. זה רק מסבך אותו ונותן לו תחושת מבוכה, כי הוא לא יודע מה רוצים ממנו. אנשים שוכחים שהוא לא רואה!

אגב: שפת הגוף היא אחוז מאוד גדול מהתקשורת החברתית, ועיוור צריך שידברו אתו ויסבירו לו הכל.

וכאן אני מוצא את הבימה המכובדת לדבר עמכם, ציבור
הרואים, בגובה העיניים.

משום מה קיימת בעיית תקשורת חזקה מאוד בין העיוורים ובין
הרואים. הרואים תופסים את העיוור בצורה מעוותת ואינם
מצליחים לקלוט שהוא רק לא רואה.

במה זה מתבטא?

סליחה על הקביעה המקוממת, אך לצערי זו מסקנה עגומה
ממאורעות יומיומיים. אם אעמוד ליד מעבר חציה בכביש סואן
ואחכה לעזרה, סביר להניח שמכל העוברים ושבים הממהרים
לאוטובוס, או רצים לעסקים ומשוחחים בפלאפון, או סתם
עצבניים, ואנשים חסרי חשק להסתכל סביבם ולראות את
זולתם, יהיה אחד שמאוד אוהב לגמול חסדים. אותו יהודי רחמן
בן רחמנים ייעצר לצדי באדיבות וחמלה, בקול רם גדוש
באמפטיה הוא ישאל: 'אפשר לעזור?'

כאשר ההצעה תיענה בחיוב, הוא יאחז בידי בחוזקה כדי
שאחוש היטב שיש לי על מה לסמוך ויסייע לי כביכול לרדת
מהמדרכה, כי אולי אני סובל משיתוק חלילה.

וזהו... ישאיר אותי בפס הראשון של החצייה, וימהר לענייניו
שמח וטוב לב על המצווה שנקרתה לפניו בבוקר. הוא בטוח
שכל הבעיה שלי היא לרדת מהמדרכה, וזהו. הוא אינו מבין
שהעיוור חושש מהמכוניות והתנועה הסוערת שבכביש, ובעצם
בכך שהוא נוטש אותו מול אופנוע מצפצף הטס בקצה הכביש,
הוא סיכן את חייו.

וזה לא מתחיל ונגמר בחציית כביש. הרואים חושבים במקרה
הטוב שעיוור הוא גם חירש, וגרוע מזה, גם שוטה שאינו מבין
עניין, או לפחות מוגבל בשכלו".

ישנה חוסר בשלות של החברה לקבל את המוגבל בצורה בריאה
כמחסום כבד ביותר בהשתלבות בחברה הרגילה. החברה שלנו,
האמונה על ערכי היהדות, ברוך ה' אוהבת לחמול, לעזור, לגמול

חסדים, לתת צדקה, אך מתקשה מאוד לקבל את האדם העיוור כראוי.

חוברת זו באה לענות, אפילו חלקית, על מועקה זו.

כמו כל אחד מהחברה – הן לגבי חובותיו והן לגבי זכויותיו. ממש אסור להיות סלחנים כלפיו יותר מהנדרש. הוא חייב למלא את חובותיו, גם אם בפועל אצלו הדבר קשה הרבה יותר. בשביל להגיע לאושר וסיפוק בהרגשה שאני מסוגל כמו כולם, משתלם להשקיע הרבה מאמץ.

לגבי זכויותיו יש ליידע אותו ולשתף אותו בכל התלבטות ובכל פעילות המתרחשת בחברה שסביבו, ולצערני, בזה החברה כושלת. ואתן דוגמא אחת מיני רבות: כאשר אני מעוניין לסדר עניין כלשהו, אני מבקש מנהג המונית לשמש לי כמלווה פנימה, אך ורק כדי שלא אכשל בדרך. אך הפקיד יפנה אל המלווה הזר ושאל אותו עניינית: 'מה הוא צריך?'

השאלות העקיפות האלו מעידות שהפקיד אינו מכיר בנוכחותי במקום, או גרוע מזה, אינו מכיר בנוכחותי שכלי והבנתי. כביכול, אם ניטל ממני מאור עיני, ממילא ניטל ממני כוח השיפוט ויכולת ההבנה לסדר את ענייני בכוחות עצמי.

האבסורד עוד גדל כאשר המלווה הנו ילד בן שש-שבע, המוליד את אביו למשרד, והפקיד בלי לחשוב פעמיים שואל את הילדון שבקושי יודע לחשב באצבעות את לוח הכפל: 'מה אבא שלך צריך?' כי האבא נעבעך עיוור, אז בוודאי הילד הקטן הרואה מבין יותר טוב ממנו כיצד לנהל את העניינים...

אלו מעשים של יום-יום שבהם נתקל כבד ראייה בקופת חולים, במשרד ממשלתי או בבנק.

החברה סבורה שהעיוור לא שומע, וגם אם שומע אינו מבין עניין. אבל לראות הוא ודאי רואה, והראיה לכך, שכשאנשים רוצים לנווט אדם עיוור, הם מראים לו את הכיוון באצבע

ואומרים, 'הנה לך לשם', או מצביעים ומסבירים, 'קח ימינה ברחוב הסמוך...'

אני בהחלט 'קורא' אנשים ומכיר את טיבם האמיתי דווקא משום שאיני מתרשם מהמראה החיצוני שלהם. אני בטוח שכמוני עיוורים נוספים למדו לאמץ היטב את חושיהם ולהפוך את ה'דפקט' לאפקט, או לפחות ללמוד לחיות עם המגבלה מתוך אמונה והשלמה ולא לנסות להסתיר אותה בכל מחיר. אם לא – הם בצרה צרורה”.

למה הכוונה?

לצערי, יש אנשים או הורים, החוששים מ'מה יאמרו', ולמרות כבודת ראייתם, שלהם או של ילדיהם, הם מסתובבים בחוצות עיר ללא מקל הנחיה. תפקיד המקל הוא להרגיש את השטח מקדימה ולגשש אם אין אבן ומכשול בדרך. יש לו עוד תפקיד, חשוב לא פחות – להראות לסביבה שמדובר באדם עיוור ויש להתנהג בהתאם, להיזהר לא לדחוף, ולעזור לו בשעת הצורך. המקל אינו פותר את מכלול הבעיות ואינו מאפשר עצמאות מושלמת, כי הרי אי אפשר לחצות עמו כביש, ולא כל מכשול הוא עד הרצפה. לפעמים המכשול בגובה הגוף והמקל לא נתקל בו. אך בלעדיו אסור לצאת מהבית!

אולם יש כאלו המסתמכים על שרידי ראייה קלושים ומתנהלים בדרכים איכשהו, העיקר שלא ימתגו אותם כעיוורים. כך הם מסכנים את חייהם. זהו מחיר גבוה מדי ל'מה יאמרו'.

כשאתם מגיעים למדרגות, עדכן את העיוור על קיומם, וכן אם הן עולות או יורדות. עדיף שתניח את כף ידו על המעקה והוא ישתמש במדרגות באופן עצמאי.

כשאתם חוצים כביש, אחוזו בו בידו הפנויה ולא ביד האוחזת את המקל, וחצה אתו. אמור לו כשיש מדרגה או מכשול כל

שהוא, כדי שהוא לא ייבהל פתאום כשנתקל בהם. חשוב ללכת אתו עד למדרכה הנגדית. הימנע לחלוטין מלצעוק לו מרחוק או מקרוב "אפשר לעבור". אם אינך יכול לתת עזרה זו בשלמות, עדיף שתמשיך לדרכך. חצי עזרה במקרה זה ממש סכנת נפשות, גם כשהכביש פנוי.

לגבי נסיעה באוטובוס. העיוור צריך מלווה טוב שייקח אותו לתחנה, שיגיד לו מתי הקו שהוא צריך מגיע, ושלא "ירחף" וישכת. לכן כשאתה פוגש עיוור בתחנה, ואוטובוס מגיע, אמור לו מיד איזה קו הגיע. אל תשאל אותו עכשיו: איזה קו אתה צריך? או: לאן אתה רוצה לנסוע? זה טוב רק כשאינן אוטובוס בתחנה. אחרת, אמור לו איזה קו הגיע כבר. אם אתה עולה לפניו, או הולך מהתחנה, אמור לו, כדי למנוע ממנו עגמת נפש מרובה. על-פי החוק, הנהג צריך להסתכל בתחנה, ואם יש עיוור, הוא צריך לצעוק לו את מספר הקו, אבל ברוב ככל המקרים, אף נהג לא עושה זאת. אל תסמוך בשום אופן על הנהג שיאמר לו איזה קו זה. הנהגים לצערי שוכחים עיוור גם כשהוא בתוך האוטובוס. הרבה עיוורים יודעים זאת מניסיונם האישי, ואצלי זה קרה פעמיים. אני יכול לשבת ממש מאחורי הנהג, והנהג שוכח אותי.

לכן, כשעיוור נמצא באוטובוס, טוב מאד שהנוסעים ישאלו אותו איפה הוא צריך, ולא רק לומר לו איפה לשבת. כי לפעמים הנהג טרוד ושומע לרדיו וכדומה ויכול לשכוח ממנו. אמנם קיימת היום בהרבה מקומות מערכת הכרזה אוטומטית, אבל אין לסמוך עליה, כי לא תמיד זה עובד. וכן חשוב לומר לו איפה הוא צריך לרדת ושיעזרו לו בירידה, אם צריך לעזור לו לקחת את המזוודה וכדומה.

כשתרצה להשאיר אדם עיוור בתוך חדר, אולם וכדומה, אל תשאיר אותו סתם כך בחלל החדר. זה גורם לו פחד ובלבול. תן לו לאחוז בחפץ מסוים בחדר.

אם אתה רוצה להראות לו מקום ישיבה, הנחה את כף ידו לכיסא. את היתר הוא יכול לבצע באופן עצמאי. אל תידחף אותו לכיסא.

כשיש כמה אנשים בחדר, ועיוור ביניהם, אל תאמר לו "כן" כשאתה פונה אליו, כי הוא לא יודע למי מתכוונים. צריך לקרוא לו בשמו הפרטי, דבר זה מצוי הרבה בשיעור.

מאד חשוב, לא להזיז כלום לעיוור בבית/מקום עבודה, אלא אם כן אומרים לו זאת, כדי שהוא לא יחפש איפה זה נמצא ותגרם לו אי נוחות. מצווה גדולה להזיז דברים ומכשולים שעומדים בדרכו של העיוור.

באולם, מסעדה, מכולת וכדומה, הצע עזרה. שאל את העיוור מה הוא רוצה, ואמור לו את הכל בלי להחסיר כלום! אחרת, זה נותן לו תחושה רעה, כי הוא לא יכול ליהנות כמו כולם.

והכי חשוב, להאיר לו פנים. לדבר בנחת ולא בקשיחות. אחרת הוא מתבלבל וקשה לו לבטא את עצמו כמו שצריך. אני אומר מניסיון, זה מאד מבייש ומרתיע כשאין הארת פנים.

כשאתה ועיוור נפגשים, תשמח שנפלה לידך מצוות חסד גדולה שאין כמוה!

אם יש אוכל שהעיוור לא יודע מה זה, איזה טעם יש לזה וכו', אם יש כפית, תן לו לטעום, ואז, אם הוא רוצה עוד, הוא יגיד לך, ורק אז תשים לו בצלחת. ואם הוא לא ירצה, לא נורא, כי האוכל נמצא רק בכפית.

אל תיתן לו לטעום את האוכל בצלחת, וכן אל תשים לו בצלחת את כל הדברים. אולי הוא לא רוצה משהו מסוים, וזה יכול להתערבב לו ולגרום אי נעימות.

לעיוור קשה לאכול מאכלים עם מזלג שמצריכים כף, כגון סלט ירקות. בעיה זו קיימת, למשל באכילה באולמות. ברוב האולמות אין כפות על השולחן. יש רק מזלג וסכין. אז טיפ קטן: שייקח אתו כף חד-פעמית או כף ברזל מתקפלת.

יש עוד שיטה איך לומר לעיוור איפה כל דבר נמצא בצלחת. עושים את הצלחת כמו שעון מחוגים. למטה זה שעה 6, למעלה זה 12. כך, למשל, אפשר לומר לו: החצילים בשעה 6, החומוס ב-12, וכדומה. וכן, הכוס נמצאת בשעה 9 מחוץ לצלחת, והמזלג נמצא בצלחת בשעה 3. שיטה זו מקילה עליו למצוא כל דבר.

כאשר מגישים לעיוור עוף, וכדומה, חשוב לחתוך לו את העוף ולהוציא את העצמות. וכן כשמגישים בורקס גדול עם רוטב וכיוצא בזה. בינתיים לא למדתי שיטה לחתוך מאכלים אלו לבד בלי להתכלך.

* * *

חשוב לזכור, שכאשר מזמינים עיוור לאירוע או למסיבה, לדאוג שתהיה לו חברה, משום שאפילו אם יתנו לו אוכל ושתייה, הוא מרגיש לבד וזה מאוד מביך וגורם לו אי נעימות רבה. צריך להזמין מלווה שיהיה אתו, או שבני המשפחה והמוזמנים ידברו אתו, אחרת עדיף שלא להזמין, זה מיותר וכמובן שאנשים המגיעים לאירוע ורואים עיוור, יכולים לשבת לידו ולארח לו חברה.

טיפ לעיוור שרוצה לעזור ב:
ניקיון- כדאי וחשוב מאוד לנקות בצורה שיטתית, להתחיל

מהפינות ולעבור לפי הסדר הלאה. פתיחת קופסאות שימורים – לי מאוד קשה לפתוח קופסת שימורים עם פותחן רגיל. ראיתי שזה ממש בלתי אפשרי. ניסיתי וממש "נשברו לי הידיים". אמרו לי שיש פותחן חשמלי ששמים על הקופסה וזה פותח אותו אוטומטית. זה לא יקר. קניתי אותו וזה ממש טוב ועיל.

כשרוצים לתת מתנה לעיוור, חשוב לתת לו משהו שהוא יכול ליהנות מזה ולא ספרים. אולי היום הוא יוכל ליהנות מהם על ידי סריקה וכדומה. הקדשה מוקלטת או מוקלדת עדיפה. עדיף לתת גביע וכדומה. אמנם מי שנותן ספר לעיוור, זה לא כל-כך נורא, כי אפשר להקריא לו, או אם מישהו ירצה ללמוד אתו בספר, יהיה לו את הספר בכתב רגיל.

לגבי השטרות, אנשים טועים טעות גדולה וחושבים שעיוור יכול לזהות שטרות לבד, כי הם אומרים שיש איזה סימן על השטרות לעיוורים. אבל זה לא נכון! הסימן שיש עליהם נעשה סתם, בלי מחשבה והתייעצות, כי זה נשחק מאד מהר ואי-אפשר כלל להרגיש אותו. לכן, אל תנסה לומר לו: תרגיש כאן משהו. זה רק גורם מבוכה מיותרת. אלא אמור לו איזה שטר הוא מחזיק, והוא יקפל אותו כרצונו. לגבי קיפול השטרות, יש שיטה טובה: את 20 לקפל לארבעה חלקים, 50 לשנים, והשאייר פתוח, או אפשר לשים את השטרות בתאים שונים בארנק.

לגבי ההליכה ברחוב.

הנה, אנשים שרוצים לעשות סיבוב, להתאוורר, לקנות משהו, או ללכת לתפילה בבית הכנסת וכדומה, עושים זאת כדבר מובן מאליו. אצל עיוור זה בכלל לא פשוט. כי הוא צריך ללמוד את הדרך, וזה לפעמים קשה מאד. צריך אדם מומחה שילמד אותו את הדרך, צריך לדעת איפה יש מדרכה, או קיר, כדי שהוא יידע איך הולכים, איפה פונים ימינה או שמאלה וכדומה. חשוב

לזכור, לעיוור קשה מאוד ללכת "ישר" כי זה לא מותחם. אנשים רבים מאוד טועים בזה ואומרים לו "לך ישר" ואז אומרים "למה אתה פונה ימינה / שמאלה? לך ישר!". הם לא יודעים שזה כמעט בלתי אפשרי.

ללכת ברחוב זה דורש הרבה אנרגיות וכוחות. כל סטייה יכולה לבלבל אותו מהריכוז שהוא צריך.

לחצות כביש, גם זו בעיה. אלא אם כן זה כביש לא סואן. אבל אם זה כביש סואן שעוברים בו הרבה מכוניות, מה עושים? מי יעביר אותו את הכביש? הוא צריך לחכות לחסד של האנשים, אותי זה מבייש ועושה לי הרגשה מאד לא נוחה ואי נעימות. גם אחרי שהוא למד את הדרך, לכאורה הבעיה נפתרה, אבל זה לא בדיוק כך. אם בדרך יש עמוד, עץ וכדומה, הוא צריך ללכת לאט ולהרגיש עם המקל איפה יש מכשול, כדי שלא יתקל בו. וזה גם אם הוא עייף, או יורדים גשמים חזקים ורוחות חזקות, הוא צריך להיות תמיד בדריכות וכוננות לדברים כאלו. זה ממש כמו חייל. זה לוקח לו הרבה כוחות! ומה עושים אם פתאום יש פח ברחוב וכיוצא בזה? לאן פונים? ימינה או שמאלה? אז הוא צריך לבקש עזרה מאנשים. איזה בושה! כי לפעמים צריך לומר: "סליחה, סליחה, סליחה" כמה וכמה פעמים עד שמישהו בכלל מתייחס אליו. ומי יודע מי האדם שהוא הולך אותו? אולי הוא ישים אותו על מדרכה אחרת והעיוור לא יידע להמשיך בדרך, כי הוא למד בינתיים רק דרך אחת. הדרך השניה שהוא שם אותו עליה לפעמים קשה לו, כי אין מספיק סימנים כדי שיוכל ללכת בה לבד! ומי יודע מי יעזור לו, אם אדם הגון או לא? ולפעמים נמצאים במקום רק ערבים. אני אישית מפחד מזה מאד! לפעמים יש משאית מרעישה בדרך, וגם זה מפחיד אותי, כי אני לא יודע לאן לפנות בגלל הרעש. הרעש מבלבל אותי. אז שוב, צריך לבקש עזרה, וחוזר חלילה, כמו שכתבתי. ובכלל, לעיוור זה מאד לא נעים ליפול כך על האנשים, והאנשים הרואים לא מבינים מה עיוור עושה לבד ברחוב בלי מלווה. וגם אני לא

אוהב לצאת. כי נמאס לי מהבושות האלו! לא תמיד יש מלווה שיוכל ללכת איתי. זה עסוק בטיול, וזה בדברים אחרים, ואני נשאר לבד בבית, ומפחד לצאת! אם אין אף אחד בכביש, זה יותר מקשה עלי. אני מרגיש לבד! מי יעזור לי אם אצטרך? זה גורם לי לעצבות, ודברים כאלו. ואם בכל זאת אני רוצה ללכת לאיזה מקום, אני נאלץ לקחת מונית, וזה עולה הרבה כסף. ולכמה טיולים אני יכול כבר לצאת? איפה אני יכול לטייל? ללכת הרבה קשה לי, כי בגלל שאני לא רואה את מה שיש בדרך, אני מתעייף מהר ומשתעמם! אנשים כשהולכים בחוץ רואים הרבה דברים, נוף יפה, חנויות, פרסומות וכדומה, ואני רק הולך והולך וזה נראה בלי סוף!

עוד דבר, שעיוור צריך לדעת, שלא כל דרשה או שיחת חיזוק שהוא שומע, קשורים אליו. כי יש לו צרכים מיוחדים שהרבה מהרבנים או המרצים לא יודעים מהם. זה מתבטא בדברים מאוד פשוטים, למשל, בית הכנסת. הוא תלוי באנשים וזה לא קל לו. אסביר על כך בהמשך.

לכן, לדעתי, שישמע את הדרשה, אבל שידע, שגם אם לא יצא לו ללכת, שלא יהיה מזה עצוב או מאוכזב. וכן לגבי לימודים. הספרים קשים לו יותר מאדם רגיל.

ישנם בעיות מיוחדות לעיוור בבית כנסת שברצוני לפרט. והם:

- א. מניין שלא עומד בזמנים. אומרים 8 ומתחילים חצי שעה אחרי הזמן ואתה בא למקום לא נודע. זה קשה מאוד לכולם - לעיוור הרבה יותר כי הוא לא יכול 'למשל, ללמוד כמו כולם עד שמתחילים, כי הוא יצטרך לסחוב אתו תיק של ספרים.
- ב. הוא לא יכול ללכת למניין שהוא רוצה כי הוא צריך עזרה מאנשים.
- ג. אם הוא צריך עזרה או אם הוא רוצה לעלות חזן, או להתקרב וכיוצא בזה, וכן אם אנשים פתאום קמים ממקומם, צריך להציע לו עזרה ולשמוע אותו בסבלנות. כי הוא לא יודע למה כולם קמים? זה לא לוקח הרבה

זמן. תאמינו לי. זה רק פחות מדקה.
 ד. חשוב להציע לו עזרה בהלוך ובחזור. בפרט אם יש
 קשיים בדרך או מזג אויר קשה.

אבל למה זה קורה? אנשים שרואים עיוור שצריך עזרה, ובפרט
 כשהוא אומר "סליחה" כבקשת עזרה, צריכים לבוא ולהציע
 עזרה! צריך לרוץ ולקפוץ על המצווה היקרה הזו! זה שווה כל
 הון! חבל מאד, שאנשים מחפשים לעשות הרבה גמ"חים
 וחסדים וצדקות, ודברים כאלה לא מבינים?! חסד כזה, לעזור
 לעיוור, לדבר אליו יפה, לעודד אותו, ולבקר אותו, זה הרבה
 יותר טוב מהמון גמ"חים אחרים! כי אנשים אחרים, איך שהוא,
 יכולים להסתדר. אבל עיוור, שנמצא במצוקה חברתית קשה,
 כמו שפירטתי, מה יכול לעשות?? לאן הוא יפנה? תאמינו לי,
 לעזור לעיוור לא מצריך לפתוח גמ"ח וכסף..

הרי, מה שהכי חשוב, מכל המכשירים וההטבות הכספיות,
 לעיוור, זה החברה! מה עיוור באמת צריך? הרבה חושבים, שכדי
 להועיל לו, הוא צריך כזה מכשיר או כזה, אבל זו טעות חמורה!!
 זה לא העיקר בכלל! מה שהוא צריך באמת, זה חברה טובה!
 צריך חברים שיעזרו לו ויתנו לו הרבה שמחה וביטחון עצמי.
 בלי זה, אין שום משמעות לשום מכשיר או הטבה כל-שהיא. כל
 המכשירים מקבלים משמעות רק כשיש את העיקר. אחרת, זה
 ממש טפל! כי לכל דבר מתרגלים, וזה נהפך לשגרה.

קשיי העיוור הם לא רק בטיולים, אלא גם בדברים הכי קלים
 שכל אדם מקבל אותם בלי בעיה, יש הרבה קושי. למשל,
 ספרים. אדם רגיל, לפעמים מקבל ספרים במתנה, עם הקדשה
 יפה, וגם אם לא, הוא הולך לחנות ספרים, קונה, ומיד יכול
 לקרוא בו וליהנות ממנו. לעיוור, זה בכלל לא פשוט. צריך להכין
 את הספר בברייל או להקליט אותו, וזה צריך להיות בצורה
 מיוחדת שקשה לי לפרט. הוא תלוי בספרייה, האם יש להם
 הרבה ספרים לפניו בתור, ועוד סיבות כיוצא באלו. אין כמעט

שום אפשרות שתהיה לו הקדשה על הספר.

אבל, אחר התייעצות והיכרות עם עיוררים, הם מספרים, שההצלחה שלהם נבעה מזה שלא ריחמו עליהם בבית, והם לא ויתרו לעצמם. ההורים שלהם לימדו אותם להיות עצמאיים כמה שיותר, כגון לתלות ולקפל כביסה, לסדר את השולחן וכדומה. דברים אלו אני עושה לבד, ב"ה. הם הלכו לחתונות, גם אם זה היה בצפון, וכרוך בשעות נסיעה, אבל הם הרגישו כמו כולם! כשהיו שואלים את האמא: "למה הבאת אותו לחתונה? מסכן, הוא נסע את כל הדרך הארוכה הזו? בשביל מה?" היא היתה עונה: "הוא מסכן?? ואת מה? חשבת פעם על עצמך? אולי תגידי 'איזה יופי שהוא מגיע, והוא עצמאי ומסתדר!'". צריך לצאת ולהתמודד עם הקשיים האלו ברחוב, למרות האי-נעימות שהזכרתי. כך העיוור לומד להתמודד לבד, והוא לא מתעצל, ומבחינת החברה, ברוב המקרים, הם ילמדו להדריך אותו בצורה נכונה, והם יתרגלו לזה שעיוור מסתובב ביחד עם כולם, והוא לא כמו זקן, שלא יכול לעשות את מה שהוא רוצה. וכן חשוב מאד שיהיו לו בגדים יפים וטובים, בפרט לשבת ויום טוב ושמחות. לא צריך להגזים, אבל גם לא להזניח אותו, וחס ושלום לנצל את זה שהוא לא רואה. שהוא לא יזניח את עצמו ולא אחרים יזניחו אותו. אדרבה, בגלל שהוא לא רואה, הוא צריך להיראות טוב ומצוחצח! אולי אפילו יותר טוב מכולם. וכן, שירקוד בחתונות. שיבקש זאת, ושאחרים ישתפו אותו בריקודים, ושירגיש כמו כולם ולא כמו נכה ומסכן, ח"ו, שלא יכול לעשות כלום.

הנה לכם כמה טיפים בקניית בגדים לעיוור:
נעלים – כשקונים נעליים לעיוור, עדיף בלי שרוכים, קשה מאוד לקשור נעליים. אני זוכר, כילד, לי זה היה נורא קשה וממש סיוט. כמה שניסיתי וניסו ללמד אותי לא הצליח. אז קנו לי נעליים בלי שרוכים וזה הקל מעליי מאוד!

גרביים - בכל בית יש גרביים יחידות – גרב יחידה שלא מוצאים את הזוג. לעיוורים יש פתרון מאוד קל שחוסך בלגן זה. קונים טבעות לגרביים. כל זוג גרביים מושחל לתוך טבעת פלסטיק וכך זה נשמר כזוג תמיד. אפשר לכבס את הגרביים כשהם מחוברים בתוך טבעת.

אם עיוור רוצה ללכת למקום מסוים או לעשות משהו, לא לדכות אותו ולומר לו: 'זה לא אפשרי'. כשאומרים לו ככה כל הזמן, הוא מרגיש שהוא לא יכול לעשות כלום עם עצמו, והוא נהיה מדוכא מזה שכולם עושים הרבה דברים ועושים מה שהם רוצים ורק הוא בגלל העיוורון שלו לא יכול. אדרבה, לחשוב על הרעיונות שלו ברצינות, בצורה בוגרת, וגם אם זה קשה, אז מה? זה לא סיבה שבגלל זה הוא לא יעשה כלום ויהיה נעול בבית ולא יצא החוצה. גם כשקשה, מתגברים ונוסעים ונהנים, ובעזרת ה' מצליחים! צריך שיעזרו לו בזה כמה שיותר! בביגוד, כמובן, צריך שההורים או החברה יעזרו לו ויבחרו לו את הביגוד היפה.

צריך לזכור תמיד, שני דברים חשובים. א: עיוור, אם הוא רוצה או לא, הוא קדוש יותר מאנשים אחרים כי הוא לא רואה דברים אסורים. ב: כל פעולה שהוא עושה, זה כמו עשר אנשים רגילים. צריך להחמיא ולפרגן לו על כל דבר קטן. וחס ושלום לא לבוא בגישה ביקורתית ותובענית. אם זה נאמר לגבי כל אדם, קל וחומר לגבי עיוור. גם לגבי מכשור, בשום אופן לא לתת לעיוור מכשור גרוע אפילו אם זה זול יותר. אפילו אם אין משהו אחר, לא לעשות זאת!! שילמד אנגלית והוא יוכל ליהנות ממכשירים טובים שנעשו במיוחד בשבילו! לתת לעיוור להחליט בזה לפי הרגשתו האישית בלבד, ולא יחליטו בשבילו! אנשים רואים לא יודעים מה זה כשיש דברים גרועים. צריך לסמוך עליו שהוא מבין בזה יותר מהם ואם הוא אומר שזה קשה לו, צריך לקחת את דבריו ברצינות ולהבין אותו. יש לו דעה משלו! הוא יכול לומר ולהחליט ולעשות מה שהוא רוצה. לא להסתכל על הדברים הגרועים! כי זה נותן לו הרגשה שמנצלים אותו ונותנים

לו דברים גרועים כי הוא עיוור. בשום אופן לא! הוא צריך את המכשירים אפילו אם הם יקרים! מגיע לו את הכי טוב! אם יש התלבטויות, ניתן להתיעץ עם מורות שיקום/תומכות, ברוך ה', היום המחירים ירדו בהרבה מהמכשירים הטובים. יש סבסודים שונים. בפרט שהוא מקבל קצבאות מהמדינה. לזה זה מיועד!

* * *

לגבי טיולים, צריך לדעת שלא כל טיול מתאים לעיוור, ישנם טיולים שיש בהם מסלול הליכה קשה וכל המטרה להגיע בסוף למצפה שמשקיף על נוף מדהים ביופיו, בטיול כזה עיוור לא ימצא שום הנאה. לעומת זאת הליכה לפארק עם מרחבים בהם אפשר לרוץ ולהשתולל או הליכה בטיילת בים, שם אפשר להנות מאויר צח של ים ומקול הגלים המתנפצים, וכן טיולי ג'יפים יכולים להתאים מאוד לעיוור (בתנאי שלא הוא הנהג). וגם שייט בים או בכנרת, סירת פדלים או קייקים, יכולים להתאים, וצריך להסביר לו שאולי יהיו ענפים בדרך ושלא ייבהל. ואם יש מכשול כלשהו וצריך להוריד את הראש וכדומה, לא לשכוח לומר לו זאת, אחרת זה מפחיד אותו פתאום כשמקבל מכה. אפשר גם שירכב על סוסים, גמלים וכדומה. ושוב לזכור: אם יש קפיצות פתאומיות, צריך לעדכן אותו על קיומם.

וגם בטיולים שכן מתאימים לו, צריך שיהיה איתו מלווה בוגר ואחראי, אולי עדיף מעל גיל 18, וכדומה. פחות מזה, זה מאד קשה שיבינו ויעזרו לו כמו שצריך והוא סתם ישתעמם בטיולים. אני כותב זאת מתוך ניסיון אישי. אין לילדים את ההבנה הנצרכת לעניין זה.

* * *

חז"ל אומרים כשיבוא משיח, עיוורים יראו ראשונים. (עיין מדרש תהילים קמ"ו ה).

אמנם טוב שלא לומר לעיוור דברים כאלו, כי זה נותן לו תחושה של מסכנות, וזה יכול להפריע לו בפיתוח עצמו. ואני אומר מניסיון שכל מי שנתן לי תחושה של מסכן שאני הולך בחושך וחסר לי משהו בזה שאני עיוור וכיוצא בזה, הוא הציק לי הכי הרבה בשלב מסוים.

* * *

כמובן, גם העיוור צריך להשתדל להיות אדם טוב ונחמד, עם מידות טובות! לא לעצבן את האנשים ולא לעשות דברים משונים. אם נותנים איזו עצה לעיוור, לא לדחות את האנשים! עיוורים זקוקים לאחרים ואסור לדחות אותם סתם-כך. תן למציע הרגשה טובה, שאתה שמח שהציע לך דבר מסוים, אבל כרגע אולי זה לא שייך, ותסביר לו למה. אמרו חז"ל על כל אדם שידבר עם הסובבים בנחת וקל וחומר שעיוור הצריך עזרה מאחרים שחייב לדבר עמם בנחת. ועוד צריך העיוור להיזהר להימנע מלהעיר הערות מיותרות, אנשים אינם אוהבים זאת. וצריכים עיוורים להקפיד בזה, כי אם הם לא יתייחסו ויתנהגו יפה, לא ירצו לעזור להם. חבל מאד שלהרבה עיוורים אין את המידות הטובות האלו. הם סתם מטרידים את הסובבים, שואלים שאלות בלי סוף, ועוד דברים כהנה וכהנה. לא רק שהם מפסידים, זה גורם הפסד לעיוורים אחרים. כי אם האנשים נתקלים בהתנהגות לא הולמת, הם יחשבו שכל העיוורים והם לא ירצו לעזור לעיוור אחר למרות שהוא מתנהג יפה ומגיע לו עזרה. עיוורים אלו גורמים סבל לאחיהם! להיפך, העיוורים צריכים לעזור האחד לשני בבעיות שקיימות. זה לא טוב בכלל שכל אחד צריך להתמודד לבד עם בעיות שכיחות, כגון הליכה ברחוב, ספרי ברייל וכיוצא בזה. משום מה יש הרבה עיוורים שלא נותנים את מספרי הטלפון שלהם, וזה חבל מאד!! מה הם חושבים, שהם ראשי ממשלה שכולם יתקשרו אליהם? לא יתכן שכל מיני חולים עוזרים זה לזה, ועיוורים מרגישים שהם כלל לא חייבים בדבר, ואולי מישהו עושה טובה ונותן את הטלפון

שלו לאחרים. הרבה בעיות פשוטות יכלו להיפתר בעזרת שיחת טלפון אחת.

* * *

יש שחושבים שעיוור הוא אדם רגיל כמו כולם, רק עם מגבלה, אותה אפשר לפתור בעזרת מקל הליכה, כתב ברייל וכיוצא בזה. אולם המציאות היא שלאדם העיוור ישנם קשיים רבים, למרות כל מכשירי העזר הקיימים.

* * *

יש לדעת שספרים בכתב ברייל הנם גדולים וכבדים, כי את כתב הברייל יש להדפיס על דפים עבים מאוד וגדולים, ולכן הספרים מגושמים (לדוגמא - ספר התנ"ך שלאדם רגיל נחשב ספר אחד קטן, לעיוורים הוא מודפס בכתב ברייל ב22 כרכים ענקיים). דבר זה מהווה בעיה של נשיאת הספרים ממקום למקום וכן לגבי מיקום של ספרי הברייל, זו בעיה שגם לי אין כל כך פתרון לזה. אני לא מתכוון לספרי היסוד, כגון סידורים, חומשים וכדומה. לזה צריך להיות מקום. אני מתכוון לספרי קריאה ולימוד אחרים, כגון "פלא יועץ" שזה גדול מאד. "ספר התודעה", וכדומה. ספרים אלו, למשל, הם 11 כרכים בברייל. מה לעשות? זה דבר שמקשה מאד ואפילו מעצבן. אבל נראה לי, שעדיף לשמוע הרבה ספרים מוקלטים. או לקרוא ספרים דרך המחשב. ברוך ה', היום השתכללו מאד ההקלטות, וגם יש תוכנה שמקריאה קובץ ממוחשב.

יש עוד בעיה לעיוור החרדי שיש הרבה מורות שעוזרות לעיוור ולא מורים. מה יעשה גבר עיוור? בזה צריך לשאול שאלת רב, אולי אפשר שההורים או מורה יהיו ביחד עם העיוור, ואם המורה תצטרך לגעת בו, שהם יגעו, ושהעוזרים ישמעו מהמורה מה לעשות וישתתפו ויעזרו. או אולי אפשר על ידי בגד

ושהמורה תיגע בו במרפק וכדומה. אין לי תשובה בזה. אסור להקל בזה כשלא צריך, וכן אסור להחמיר יותר מדי.

למעשה, לא רק לעיוור ישנם קשיים, אלא גם להוריו ולסביבתו. אבל הקשיים שיש להורים הם בעיקר בהתחלה, אחר כך הם מתרגלים למצב. מה שאין כן לעיוור עצמו, שהקשיים שלו רבים יותר ותמידיים. העיוור זקוק לעזרה בתחומים רבים כגון: חברה (חברים טובים, מפרגנים), התמצאות במרחב, ליווי וכדומה.

* * *

כדי שלא יהיה לעיוור משעמם חשוב לדאוג לו לחברה, וגם אם זה ביקור קצר בלבד, או שיחת טלפון חמה ולבבית של כמה דקות, גם זה תורם רבות להרגשה הטובה של העיוור שהוא לא ירגיש בדידות. אני יודע, מניסיוני האישי ושל אחרים שזו בעיית הבעיות!

הרי לעיוור אין את מה שיש לאחרים. לכולם יש הרבה חוויות, ולעיוור אין כמעט כלום מזה. לכן, כל קשר, וגם כל סיבוב שעושים אתו, זה מאוד חשוב ובונה אותו הרבה.

בעולם יש תמונות, טיולים וספרים. ולעיוור אין לו שייכות לזה. הרי תמונות וטיולים לא בשבילו בכלל. טיפוס על סלעים, ומסלולי הליכה ונופים יפים לא מדברים אליו. וגם ספרים ועיתונים, לעיוורים אין הרבה מהם. יש לו אולי 2% ממה שיש לכולם. כמו שכתבתי לעיל.

אם הוא נהנה מבישול, אפייה, וכדומה, חשוב לתת לו הזדמנויות אלו כמה שיותר. יש הרבה כלי עזר לזה. כשיש הצגות, וכן כשמקרינים סרט [כמובן כשר], צריך להסביר לו מה רואים, וזה מאוד קשה, כי כולם שקועים בהצגה ופשוט שוכחים אותו, והוא יכול להיות מתוסכל מזה.

אנשים מנסים שיהיו לעיוורים הרבה ספרי לימוד, אפילו יותר מאשר ספרי קריאה. אבל לגבי העיוור, בפרט אם הוא ילד, ספרי לימוד לא מעניינים אותו, כמו שאת רוב הילדים זה לא מעניין. ועוד, ספרים הם מאמץ בשבילו לסחוב אותם לכיתה וכדומה. זה קשה בברייל וצריך להבין ולהקל מעליו כמה שיותר ולא לכפות עליו. יש תיקים קלים שיוכל לקחת אותם. גם אם אין את כל ספרי הלימוד אפשר להקריא לו וכן לפטור אותו ממבחנים. לא טוב ללחוץ עליו ללמוד בשמיעה, אלא, אם זה ילך, טוב. אם לא, צריך להבין שלא יהיו לו את כל הספרים הנדרשים. זה לא תלוי בו. הספריות לא מכינות אותם בזמן. צריך לתת לו הרבה ספרי קריאה.

* * *

לגבי ילדים, חשוב שההורים יתנו לילד העיוור לשחק במשחקים שכולם משחקים בהם, שלא ישב בצד ולא יעשה כלום אלא שישחק עם אחיו וחבריו. וגם להזמין את החברים לבית ושההורים יחד עם הילד העיוור יראו לחבריו את העולם שלו ויסבירו להם איך הוא מסתדר, על הברייל וכדומה, שלא יראה כילד מוזר או משהו לא מוכר שלא יודעים מה לעשות אתו ואיך לדבר אליו, כדי שיוכל להשתלב עם הילדים בני גילו. וכן, חשוב שהחברים ישחקו אתו ביחד. וגם, צריך להסביר לעיוור מה הילדים והאנשים הרואים מרגישים כשהם רואים אותו. לא תמיד הוא מבין למה הם לא שואלים אותו ישירות, או מדברים בלחש, או שואלים שאלות כמו "למה הוא לא רואה?" זה מביך אותו. עצם הראייה מספיקה לרואה אבל עיוור מדבר הרבה יותר וגם ממשש יותר דברים. לכן צריך לתת לו למשש וזה לא משנה איך אחרים מסתכלים על זה. הם לא מבינים מה זה עיוור ולא צריך להתייחס אליהם.

גם צריך לתת לו בטחון עצמי לשאול ולברר כל דבר. וכן החברה, להסביר להם דבר זה. שלא ימנעו מלענות לו למשל מה קרה,

ושזה לא יהווה מטרד ח"ו עבורם. וצריך שההורים יסבירו את זה גם למורים.

"ילדים זה עם אכזר" ולכן צריך להכין אותו ולומר לו איך להתמודד עם בעיות של הצקה ולגלוג. צריך להזהיר את הילדים להתנהג אליו יפה יותר מכולם, ואם יש בעיות, יש לפנות למורה ולא לפחד מההלשנה ומה יגידו וכל מיני דברים כאלו, וכן שהגדולים יטפלו בזה. אחרת הוא מרגיש מושפל.

* * *

עיוור לא מבין מה זה צבע. זה מיותר לנסות להסביר לו. מושגים הוא יוכל להבין, למשל צבע אדום זה סמל של דם, וכדומה. צריך לתת לו לגעת בעצים ופרחים יפים וגם ללכת לגן החיות ולאפשר לו למשש את החיות, ולא להסתפק רק בתיאורים וסיפור דברים.

צריך להיזהר לא לומר לו דברים שמביכים אותו וגורמים לו להרגיש שונה מאחרים ושהוא מוגבל ולא מבין מה נעשה סביבו.

כשלומדים חומר כמו מלאכת המשכן או דברים עם ציורים, צריך לזכור: עיוור לא יוכל להבין את זה, אלא אם כן יראו לו דגם גדול ומדויק, למשל בלגו. יש דרך שעיוור אולי יוכל לגעת בציור וגם לצייר, והיא: לצייר ולשים רשת תחת הדף, או "דבק חם", [זה יותר טוב], או טוליפ, כדי שזה יבלוט והוא יוכל לגעת בזה. אבל לא לסבך אותו סתם. טוב להביא את הדגמים לכיתה ולתת לו למשש. דגמים בידיים, לא עוזרים. זה רק מסבך. או שידלג עליהם.

טוב לתת לו לגעת באותיות הא-ב הבולטות כדי שהוא יוכל להבין את האותיות וגם את המשלים על האותיות. אם הוא לא יידע את צורת האותיות, הוא לא יבין מה המדרשים מתכוונים

כשהם מסבירים על האותיות. אפשר להדביק אותיות עבות (הנמכרות בחנויות) על גבי נייר גדול ולא קטן מדי או עדין שנקרע מהר.

דבר נוסף, לעיוור יש בעיות בפתרון תרגילי חשבון מסובכים, הרי מי שרואה נעזר בדף ועפרון כדי לפתור את התרגילים, אבל עיוור אינו יכול, לכן בתרגילי "שארית" בחשבון וכדומה טוב, שיפתור בעזרת מחשבון.

כשמסבירים בכיתה משהו עם ציורים וכדומה, חשוב שהמורה יגיד בקול 'עכשיו אני מסביר לפלוני מה יש בציור שלפנינו' ולתאר לו את הציור כדי שהוא גם יבין. צריך להסביר לו ראשון ולא להשאיר אותו בצד כשהוא נבוך ומסתבך. הוא לא יוכל להתבטאות ומתבייש לומר שהוא לא מבין או את מה שהוא מרגיש. חשוב להסביר למורה איך הוא מרגיש. עיוור יכול לסבול בשקט ואף אחד לא ידע מזה. ההורים חושבים 'הוא שותק ולא מתלונן הרבה', אבל הם לא יודעים כמה הוא סובל. אם זה מהצקות של ילדים, שלצערי, הורים לא תמיד מודעים לזה מספיק ולכן לא מטפלים בזה כמו שצריך, או בבעיות של ספרים וטיולים. לכן חשוב מאד לשאול אותו איך הוא מרגיש ולהרבות בשיחות אתו על עצמו ועל החברה שלו. אחרת, הוא מרגיש מוזנח ועצוב.

לפעמים ילדים מזמינים אותו למסיבות אבל הוא לא משתתף בזה באמת. אולי נותנים לו אוכל ושתיה אבל לא משתפים אותו בפעילויות. הוא מרגיש לא רצוי בחברה, כי אנשים בקושי באים אליו וצריך שידברו אתו וישחקו אתו כמו כולם במשחקים שהוא יוכל לשחק, ולא רק לא להציק לו. שיהיו ערוכים לזה.

* * *

צריך לתת לו חום ואהבה יותר מכולם, ולהיות אתו בקשר. לא

טוב לתבוע ממנו דברים כמו כולם. לפעמים הוא צריך עזרה מאנשים ואין לזרז אותו כמו כולם. ההורים לא יודעים מה עובר עליו. אם מבוגר מתבייש, קל וחומר ילד. ילד פתאום יכול להיות עצוב ומדוכא. כי קשה לו. הורים צריכים לשמוע ולהבין אותו יותר מכל ילד אחר, כי הקשיים שלו הם שונים מאחרים.

זה לא מספיק שהוא לומד במוסד רגיל. צריך לשאול אותו איך הוא מרגיש, האם החברה טובה אליו או לא. אנשים שוכחים מזה וחושבים בטעות שהעיקר שהוא בבית-ספר טוב וכדומה וזה מספיק וזו טעות גדולה שהרבה סובלים מזה, לצערנו. זה לא מתחיל ולא נגמר בזה.

* * *

רצוי מאוד שעיוורים לא ילמדו רק כתב ברייל, אלא גם שימוש במחשב. ישנו צג ברייל המתחבר למחשב והעיוור יכול לקרוא בעזרתו את המלל המופיע במחשב. כדאי ללמד את הילד העיוור לכתוב בשיטה העיוורת בערך מגיל 8, ושיהיה לו מחשב עם כל ציוד העזר הנלווה (חומרה ותוכנה). ישנם כמה סוגים של חומרה ותוכנה ומכשירים שונים, חלקם טובים, חלקם פחות טובים. אשמח לעזור בעצה והכוונה בנושא זה וכן בנושאים אחרים.

* * *

לגבי שעון הברייל, זה מתאים רק לאדם עדין מאוד, כי כשמזיזים את המחוגים, זה הורס את השעון. לעומת זאת השעון המדבר, הוא יותר גס ומתאים לכל אחד, אולם השימוש בו אסור בשבת באופן רגיל. אפשר לכוון אותו שבאופן אוטומטי השעון יכריז כל שעה בתחילתה. עיוורים עושים את זה. מותר לעיוור לטלטל או כדי שמישהו רואה יגיד לו מה השעה. בדברים שבירים ועדינים שעלולים להישבר, אפשר לומר לו

בצורה עדינה שלא יגע בזה. לכן צריך לחכות עד שהוא יוכל להסתדר עם זה.

הסובבים מאוד סקרנים ומתעניינים במוצרים ובמכשור שיש לעיוורים, לכן אפשר להסביר להם אבל גם לבקש מהם שיגעו בזה בזהירות ובעדינות כי זה מאוד רגיש ועלול להתקלקל.

* * *

צריכים להכין אותו מראש שעלולים להיות בעיות בכל מיני עניינים, כדי שזה לא יפגיע אותו וייבהל מזה. וזה גם לגבי לימודים חדשים שלכולם יש ספרי עזר, שלא ירגיש מסכן.

ועל ההורים להבהיר ולומר לו שהם תמיד לצדו ויעזרו לו ושידע שתמיד יוכל לפנות אליהם בכל מקרה ובכל בעיה שלא תבוא.

חברים זה דבר כיף ונעים. וצריכים לומר לו שאם לא טוב לו עם מישהו, שלא יפחד להתרחק ממנו. [כמובן בדרכים עדינות], ושלא צריך לפחד הרבה. שזה לא יהיה לו עול. ואם הסובבים רואים שהחברים (גם אם הם ילדים טובים) מציקים לילד העיוור, צריכים להעיר להם בעדינות ולגרום שזה יפסק וגם אם זה כביכול מתוך משחק צריך להעיר, ולא לפחד שהם יפגעו.

כאשר העיוור מחפש מישהו באולם או בכל מקום שיש אנשים, עדיף שלא יסבירו לו במילים היכן הוא נמצא, אלא שייקחו אותו אליו, או שיקראו לאותו אדם שהוא עצמו יבוא אליו.

חלק מהכבוד של עיוור הוא שאנשים יעזרו לו ויביאו לו מה שהוא צריך. וכן כשיש עיוור ועוד אנשים, חשוב להתייחס לעיוור לפני כולם ושלא יחכה הרבה זמן. זה לא נעים ולא יפה. שלא יעמוד בצד הרבה, או לפחות שהשני יאמר לו 'אני רואה אותך. עוד מעט אדבר אתך'. כמובן, ברב חשוב זה אחרת. אבל

בחברה רגילה חשוב שישימו לב לדבר הזה.

* * *

ישנם אנשים שחושבים שבעקבות ההתפתחות הטכנולוגית הקיימת לעיוורים, אז הם יכולים להסתדר ממש כמו כולם. אבל זה לא בדיוק כך, הם מנסים להיות כמו כולם. זה אפשרי בהרבה דברים, אבל לא תמיד וזו התמודדות לא פשוטה.

תשובה ב' בס"ד: חז"ל אומרים את המציאות. ביחס לעולם הזה, סומא חשוב כמת, אלא-אם-כן יש לו שמחה בלימוד התורה וקיום המצוות, בזה הוא חי.

וידועים דברי הגמרא שאומרת (פסחים סח:): "רב יוסף, [שהיה סגי נהור - עיוור], בחג השבועות, צווה לאנשי ביתו: תכינו לי סעודה טובה, בשר מובחר ומשובח, לכבוד החג הזה, כי אם לא היום הזה שנתנה בו תורה, כמה יוסף יש בשוק, כלומר, הייתי עוד יוסף אחד".

הדברים יתבארו על-פי ההסבר הבא:
השקפת העולם הזה היא: אדם שיכול יותר, הוא חי יותר, שווה יותר ומקובל יותר בחברה. מי שיכול פחות, הוא שווה פחות ויותר "מת". למשל, אדם צעיר חשוב יותר מאדם זקן. כי לאדם צעיר יש יותר מרץ וכוח, והוא משתלב עם הדברים החדשים שיוצאים בעולם, כמו טכנולוגיה מתקדמת, פלאפונים וכדומה. וגם, הוא לא תלוי הרבה באחרים. לעומת-זאת אדם זקן נשאר עם מה שהורגל כל הזמן. קשה לו מאד לשנות את עצמו. ובנוסף לזה, הוא נחלש, וצריך הרבה סיוע מאחרים, ולכן הוא נעשה לנטל על בני ביתו, וערכו יורד בעיניהם.

אותו הדבר גם כאן.

לפי ההסתכלות של העולם הזה, אדם שרואה, הוא חי ומקובל יותר, כי הוא יכול להסתדר לבד, הוא לא צריך סיוע מאחרים כמו אדם מוגבל. הוא יכול ליהנות יותר מהעולם. הוא נהנה מטיוולים רבים שיוצא, הוא רואה את התמונות והנופים היפים, וזה נותן לו הרבה חיות וביטחון עצמי. לעומת זאת, עיוור, אין לו הרבה מה לדבר עם החברה. לכמה טיוולים הוא יכול כבר לצאת? איפה הוא יכול לטייל? וכמו שכתבתי לעיל בהרחבה. וכן, גם אם הוא מוצא חברים שיעזרו לו, כמה הם יכולים לעזור? אולי בהתחלה הם מתלהבים, אבל אחרי זה, זה קשה להם, כי כל אחד רוצה ליהנות עם סוג החברים שלו או עם עצמו, וקשה לו לעזור לעיוור. זה נהיה עול עליהם. ועוד: בחוץ, מסתכלים על עיוור כאדם מסכן, ולא כאדם יותר נעלה.

כל הקשיים שתיארתי, מעציבים אותו, והביטחון העצמי והשמחה שלו יורדים. אבל כל זה, הינו רק למי שחי חיים גשמיים בלבד. הוא מרגיש את הקושי הזה הרבה יותר ממי שחי חיים רוחניים של תורה ומצוות. אומנם, לצערי הרב, יש קשיים, אבל זה פוחת במידה מסוימת. כי שונה לחלוטין ההסתכלות של אדם שחי חיים רוחניים של תורה ומצוות ואמונה בה'. לימוד התורה נותן לו הרבה שמחה. יש בתורה הרבה חידושים יפים ואין לזה סוף, וזה תמיד מהנה, וזה נותן לו על מה לחשוב, חוץ מהבעיות שלו שהבאנו למעלה. ה' מזכה אותו למצוא חברים טובים באמת. אם הוא יתפלל לה', ה' יזכה אותו להיות בחברה טובה של אנשים שמעריכים אותו וידעו איך לעזור לו. הם יודעים שהתורה והמצוות זה העיקר, ושיש לו את היתרון הגדול שהוא לא פוגם בעיניים, [שזה דבר שקשה מאד היום], והוא יכול בגלל זה להצליח יותר בתורה ולהיות קדוש יותר. כתוב בספר "מעלות התורה", שמי שאין בו תורה, נחשב עיוור ובעל מום, ומי שיש לו, הוא חכם ופיקח (עיין שם מה שמרחיב בזה). זהו שאמרו חז"ל: דעת קנית, מה חסרת? דעת לא קנית, מה קנית? כלומר, אם קנית דעת של תורה ומצוות, מה חסרת? אין לך חסרון. אבל

אם אין לך דעת של תורה, מה קניית? אין לך כלום!

כתוב בספרים הקדושים, שאדם בא לעולם הזה רק כדי להיות קשור לקדוש ברוך הוא, ולפעמים ה' לא נותן לאדם את כל צרכיו ובקשותיו כדי שיתפלל ויהיה בקשר אתו. כי אם לאדם יהיה הכל, הוא יכול לשכוח מה' והוא כבר לא כל כך צריך אותו. הוא לא אומר את זה, אבל זו התחושה שלו בדרך כלל. כשלאדם טוב, קשה לו לומר שזה מה', וזה מתנה ממנו. כך גם כאן. עיוור יכול להיות קשור יותר לה', בגלל צרכיו המיוחדים, שביארתי.

* * *

היו הורים שהיה להם ילד עיוור, והם ביקשו ברכות מרבנים שתהיה לו רפואה שלמה, והם סמכו על זה ולכן הם לא נתנו לו את מה שהוא צריך, כגון מקל, כתב ברייל וכדומה. כשזה נודע למרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל, זה כאב לו, והוא כינס אותם ודיבר איתם. הוא אמר, שעיוורים יעסיקו את עצמם בתורה, שמשמחת את הלב, ובזה העיוור לא ירגיש את הצער שלו. וגם, לעיוורים יש חוש מוזיקאלי מפותח, וחוש שמיעה מפותח הרבה יותר מאנשים רואים, כי כידוע, אם אין חוש אחד, שאר החושים מתברכים, לכן טוב שילמדו נגינה. וחס ושלום לא להתבייש בזה שהם עיוורים. לתת להם ללכת עם מקל בלי בושה. "מקל" יש בזה רמז לאבות העולם בסופי תיבות. אברהם יצחק ישראל. מי שהולך עם מקל, אבות העולם שומרים עליו שלא יפול. וכל מה שטוב, לתת להם.

כל המעוניין בהקלטה זו, ובדברים כיוצא בזה, יפנה אלי.

ב. שונות

כתוב, שהתורה של עיוור הרבה יותר נעלה מתורה של רואה. הוא גם זוכר יותר טוב. למה?

פעם ביקשו מהגאון ר' שמעון שקאפ זצוק"ל סגולה לזיכרון. הוא אמר להם: כתוב "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, למען תזכרו". - מי שלא פוגם בעיניים, זוכה לזיכרון.

ובאמת, אנשים רואים מתמודדים עם ניסיון שמירת העיניים, שזה הרבה יותר קשה מההתמודדות של העיוורים. אנשים רואים צריכים כל הזמן להיות דרוכים ומוכנים, לא להסתכל בכל מקום, להחזיק את עצמם לא לחשוב על מה שראו, ולעיוורים אין כלל מחשבות כאלו. צריכים להיות שמחים שאין להם בעיות כאלו.

מובא במפרשים סיפור על רב ששת ורב יוסף שעיוורו את עצמם. הם היו תלמידי רב [אחד מגדולי האמוראים], וכשרב נפטר כל אחד מתלמידיו קיבל על עצמו הנהגה שהיה עושה. הם קיבלו על עצמם לא להסתכל חוץ לארבע אמותיהם. כשראו שזה קשה להם, הם התפללו לה' שיעוור אותם. נורא נוראות!

* * *

הגמרא אומרת (יומא דף ע"ד:): "אינו דומה מי שרואה ואוכל, למי שאינו רואה ואוכל. אמר רב יוסף: מכאן רמז לסומין שאוכלים ולא שבעים". כי מי שרואה את האוכל, זה כבר משיבוע אותו.

* * *

גם לעיוור לחלוטין יכולים להיות כאבים בעיניים. כשהיית אצל הרופאים הם אמרו לי שזה לא קשור לעיוורון. אלו שני

דברים שונים. יכולים להיות דלקות וכדומה. אמר לי רופא שכדי למנוע דלקת, חשוב לא לגעת הרבה בעיניים וגם לשטוף את הידיים תמיד עם סבון ובפרט ביציאה משירותים וכיוצא בזה. מים לבד לא מועילים.

* * *

אמרו לי הרבה אנשים, שלעיוורים אין יצר הרע. הם הביאו ראייה מרש"י בפרשת ויצא. רש"י כותב (בראשית כ"ח י"ג): "ואלהי יצחק - אף על פי שלא מצינו במקרא שייחד הקדוש ברוך הוא שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני (שמא יחטאו), כאן ייחד שמו על יצחק, לפי שכהו עיניו, וכלוא היה בבית, והרי הוא כמת, ויצר הרע פסק ממנו".

אבל זו טעות נוראה! יש יצר הרע של ביטול תורה, או לשון הרע וכו', כמו לכלום! ולצערי הרב, יש הרבה מאד עיוורים חילונים, מועדונים לעיוורים, ועוד הרבה פעילויות כאלו שהם לא על פי התורה כלל!

ועוד, יש לזה ראייה מהגמרא. כתוב במסכת ברכות (דף נו.), שרבא ראה שני עיוורים רבים, ורבא ניסה להפריד ביניהם וקיבל מכה מאחד מהם. מכאן רואים שגם להם יש יצר הרע.

שנים זה היה קשה לי. עד שבס"ד הבנתי פשוט. והוא: יצחק אבינו, קודש הקדשים, איזה מין יצר-הרע היה לו? הרי הוא היה מוכן להיעקד על-גבי המזבח כשהוא היה בן שלושים ושבע! איזו מסירות נפש לה' היתה לו. אז כשהוא התעוורר, היצר-הרע הזעיר שהיה לו, פסק ממנו. ועוד, הוא היה כלוא בבית, והיה זקן מופלג, והרי הוא כמת.

ג. כתב ברייל, מהו?

העיוור קורא על ידי חוש המישוש. לואיס ברייל, מורה עיוור בצרפת פיתח שיטה זו לפני כ-200 שנה. השיטה מורכבת מ-6 נקודות בולטות המהוות תא ברייל. כלול בזה: אותיות, מספרים, ניקוד וסימני פיסוק, שנכתבים על ידי מיקום שונה של הנקודות. ב-1950 הברייל תורגם לכ-100 שפות, כולל: אנגלית, צרפתית, רוסית, ערבית, עברית ואפילו סינית. למרות השינויים בשפות השונות, הברייל נקרא משמאל לימין, גם בעברית, בעזרת כרית האצבע המועברת על גבי הבליטות לאורך השורה. בתחילה נכתב הברייל בעבודה ידנית מאומצת על ידי מכונה מכאנית פשוטה בת ששה מקשים, דוגמא למכונת כתיבה ישנה, ובשנים האחרונות, על ידי מדפסת מיוחדת.

היום יש הרבה ספרי קודש בברייל. אבל, בגלל שכתב ברייל תופס הרבה מקום, וכל ספר יכול להיות בברייל כמה כרכים, וזה מקשה ומסרבל, והטכנולוגיה ברוך ה' התפתחה הרבה, לכן מומלץ מאוד לקרוא ספרים דרך המחשב, או ספרים מוקלטים, כמו שכתבתי. ואני מאוד מבקש ממחברי הספרים, שיתנו את ספריהם המוקלדים לעיוורים כדי שיוכלו לקרוא אותם במחשב. זה הרבה יותר נוח. לדעתי, זה רק יכול להועיל למחברים, שיזכו במצווה לעזור לעיוורים. אבל אי אפשר להכריח אף אחד בזה, וגם, אין פתרון לחשש זכויות היוצרים, וגם לא כל הספרים ממוחשבים. לכן, חשוב מאוד שיהיו הרבה ספרים מוקלטים - שמישהו יקריא את הספר ויקליט אותו. חשוב שהחברה תעזור בזה בכל מה שאפשר כדי שיהיה לעיוורים חומר ללימוד וקריאה. וכן מסופר על הרב שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, שהקליט לחמותו שהתעוורה בזקנתה את כל ספר תהילים כדי שתוכל לשמוע. ומפליא מאוד שגדול הדור פינה מזמנו להקליט ספר, שכנראה היה כבר קיים בשוק, אבל הוא רצה לשמח אותה. מזה צריכים ללמוד לעזור לאחרים.

* * *

לסיום אני רוצה לכתוב לכם סיפור יפה שקראתי באחד הכתבות
על עיוור שיגרום לכם לפקוח את העיניים!

מסובין חדשות חרדים

רבקה שוורץ

עוד בוקר, אני קמה מוקדם, מעירה את החבורה הקטנה שלי,
בוחרת לגדולות בגד ומנסה להיות נחמדה כשאחת טוענת שהיא
רוצה דווקא גרביון בורדו ("אבל אין, הוא נקרע, אז את רוצה,
גם אני רוצה הרבה דברים, נו קדימה! זריז! מאוחר!") והשנייה
טוענת שהיא רוצה לישון ("אני יוצאת ברבע לשמונה, מי שבאה
באה, מי שלא, שתיסע באוטובוס! שמעת?"). אני באמת מנסה
להיות נחמדה, אבל כשהילד מחליט שהוא רוצה היום ללכת לגן
עם כובע רחב שוליים, כי קיץ (למרות שלחלוטין לא היה אז
קיץ), ואני חסרת אונים ואין לי שום יכולת לשכנע אותו
להתפשר על משהו באמצע, והילדה הזו שלי - עם העיניים הכי
יפות בארץ, לא מוכנה להסתרק, כי היא כבר יודעת איך אומרים
"כואבי" שזה "כואב לי" בתינוקית, וצריך עוד להכין ארוחת עשר
וארוחת צהריים לבית ספר ולסדר מיטות ולהתלבש ו... ו... ו...
אני יוצאת עם הנשמה בידיים.

ובאמת התכוונתי להיות נחמדה, אבל יצאתי. נהג הסעות קצר
רוח, ואז אני טסה לבית הספר, ("לא לאחר, לא לאחר, ה' תעשה
שהפקקים האלה יגמרו") והמצפון שלי מתחיל לעבוד (אמנם
באיחור) "איזו אמא את! תנשמי!".

ואז שמה את הילד עם הכובע בגן, שבכה כל הדרך כי הוא רצה
לפתוח את הדלת ראשון! ויוצאת משם עם התינוקת הזו, עם
הקוקו שהצלחתי איכשהו לעשות לה, על הידיים, כדי שלא
תישאר לבד ברכב, אחרי שאח שלה הסכים באורח ניסי שאחזיק

אותה, אבל גם אותו, על הידיים ואני נכנסת שוב לאוטו ואומרת לעצמי: זהו עוד למשפחתון, ודי, ואין לי כוח. היום רק התחיל, מרגישה אחרי קרב, שמישהו יציל אותי! יש לי עוד שעה פגישה, ואז ים של חומר לעבוד עליו, ואז עוד פגישה ואיך אשרוד את היום הזה? אני לא מסתדרת!

ופתאום אני רואה מהחלון של הרכב, אבא אחד, צועד במתינות על המדרכה, על הגב יושבת לו ילדה מתוקה בתוך מנשא, ביד שמאל הוא מחזיק תיק גן ורוד וביד ימין מקל גישוש.

השפתיים שלו מחייכות, העיניים שלו – לא רואות.

אני זוכרת את הסטירה שקיבלתי במקום. מצאתי את עצמי נוסעת אחריו, לאט, הוא הלך וחיך והילדה מאחורה הייתה מאושרת, וכשהוא נעמד במעבר חציה, עצרתי את הרכב, ולפני שנתתי לו לעבור, יצאתי מהרכב, ניגשתי אליו ואמרתי לו: "אני רוצה שתדע שהצלת אותי. אתה מעורר השראה". הוא לא היה יכול לראות שאני בוכה.

ולמדתי שיעור לחיים.

איזו זכות יש לי להתלונן, אני לא מסתדרת? עם מה? עם האוצרות שקיבלתי? עם כל המתנות שיש לי? עם ילדים מדהימים ויכולת להעניק להם מה שהם צריכים? עם האפשרות של בכלל להעיר אותם בבוקר ולראות אותם, ממש לראות בעיניים שלי, איך הם פוקחים את שלהם? עם זה אני לא מסתדרת? איך אני מעזה להתלונן? ועל מה? על איחור ועל פקקים ועל ילדה שלא מסכימה להסתרק כשאמרתי? זו מתנה!

והוא הולך בלי לראות את הילדה ולא בגלל שהיא נמצאת מאחוריו, הוא לא זכה לראות כמה היא מתוקה, לראות אותה כמה בבוקר, לראות את הקוקייה שאולי לא הסכימה לשים, לראות את התיק שהוא מחזיק לה, לראות את הכביש בו הוא הולך בדרך לגן, לראות את האישה ההמומה שלמדה ממנו שיעור מדהים לחיים ולמרות זאת, הוא הולך ומחייך והפנים שלו לא מתוחות ומתלוננות כמו שלי בכל בוקר.

הוא לא זכה לראות ואני כן זכיתי לראות אותו, מאז בכל בוקר ברגע של נפילה (ויש כאלה, אני לא מלאך), להסתכל על התמונה שלו שצילמתי ולקבל כוח ולראות את כל הטוב שיש לי, להודות גם על זה שאני לא מסתדרת בבוקר, להודות!

והבקרים שלי הפכו להיות רגעים של אושר, כל רגע ורגע בהמתנה בפקק בדרך לבית הספר הפך מסיוט למתנה של שהות בחברת הילדים שאני רואה לידי!

הבוקר, חזרתי הביתה וברגע של השראה ששאבתי ממנו, בחרתי להעביר קצת ממנה אליכן, כל אלה שלא מסתדרות בבוקר, כמוני, אבל במקום להתלונן, בואו יחד נהייה אסירות תודה על כל האושר שאנחנו זוכות לראות ולחוות יחד, בוקר בוקר, יום יום, שעה שעה.

ועל זה אני מנצלת את הבמה הקטנה שלי כאן כדי להודות לאלוקים, פוקח העיוורים ולאיש שפקח את עיני. תודה!

ואז קורה הלא יאומן!

”רבקה?

כן מי מדבר?

מדבר חגי

חגי?

כן, אני האיש, אני אליהו הנביא שלך, אני העיוור שעצרת במעבר חציה, אני זוכר אותך, רציתי להודות לך על מה שכתבת אתמול”. השעה 8:37, בבוקר, אני בדרך חזור מבית הספר, מקבלת שיחה ממספר לא מוכר, לא עונה בנהיגה וחוזרת אליו כשאני מגיעה למקום מבטחים. חוזרת לשיחה שהשאירה אותי בוכה עד עכשיו.

בוכה, לא דומעת.

למי שלא עקב, אתמול שיתפתי את חברי בחוויה שעברתי לפני מספר חודשים, חוויה שהוציאה אותי מעיוורון בו הייתי, חוויה ששינתה אותי, שגרמה לי לראות אוצרות שיש לי, בזכות אדם שרואה את העולם טוב יותר ממני ומהרבה סביבי, גם אם הוא לא רואה אותו פיזית. והנה הוא מתקשר אלי ואומר לי, אלוקים בירך אותי בכך שבחר בי להיות עיוור.

בכל הכנות, לא ציפיתי שהדברים שאכתוב יגרמו להד גדול כל כך, הד שרץ ממקום למקום וחזר אלי בגלים וחיזק אותי הרבה יותר לאחר שהעליתי אותם על הכתב.

קיבלתי המון תגובות אוהבות, מרגשות, דמעות זרמו לכיוון שלי, אילו רק יכולתי להעלות פה את נהר התגובות של אנשים, של נשים שפתאום ראו מה שלא ראו קודם ”אני לא מאמינה שאני מקטרת על דברים פשוטים כשאדם כזה מסתובב סביבנו

מאושר מדברים למרות שהן לא רואה אותם" (והקיטורים שלה הם לא על דברים פשוטים בכלל...) זו דוגמא אחת מאלפים שהגיעו אלי והשאירו אותי המומה ומאד מתרגשת.

ואז הגיעו גם תגובות כועסות, קראו לי בוטה, פורעת חוק, חסרת לב ורגש, עיוורת רגשית שמתפארת בחייה היפים על חשבון מוגבלותו של אדם מסכן, איזו מן עורכת דין את שעושה דברים הנוגדים את החוק להגנת הפרטיות, ועוד ועוד. אז נכון אני עו"ד שבדקה היטב את החוק לפני שהעלתי את התמונה ובאמת פעלתי כחוק, אבל לא החוק הוא שמעניין אותי ואני לא עונה כאן לכל נציגי החוק, כתב ההגנה שלי שמור במערכת למקרה שיש עדיין כאלה שחוששים...

אני כן רוצה בשמו של האדם המיוחד הזה לכתוב כאן את מה שהוא הכתיב לי בטלפון:
תכתבי עכשיו אצלך, כך אמר לי, אני חגי יצחק, רוצה להודות לך, על שגרמת לאנשים לפקוח עיניים, להסתכל על מה שיש להם, אני רוצה שינוי תודעתי, שינוי חברתי, שאנשים יראו אותי מעבר למוגבלות שלי, עשית דבר עצום.

ואני יושבת עם הטלפון ביד, ובוכה, ובוכה.

חגי יצחק מתברר כאדם עם עוצמות נפש שהלוואי ויהיה לנו חלקיק מהן, הוא מסתובב בין אנשים, ילדים, מוסדות חינוך ובתי כנסת ומספר את סיפורו של האדם השונה, "הנכה" ומראה להם צד אחר של העולם הזה, הוא מחזק אותם באופן שאף אחד מאיתנו, עם עיניים רואות להפליא, לא מצליח לראות.

דיברנו המון זמן, הוא סיפר לי על הבן שלו שהתקשר מהישיבה בהתרגשות ובדמעות "אבא יש אנשים שרואים את האמיתי שלך, לא רק אנחנו ולומדים ממך"

קבענו להיפגש, איתו ועם אשתו שהייתה ברקע ונשמעת אישה מדהימה, מיילדת שרואה כל יום עולמות חדשים נולדים ומספרת על אמהות שרוצות לוותר על תינוק מוגבל שנולד וכל פעם אומרת לעצמה איך היה העולם נראה בלי בעלי, אילו אמא שלו הייתה מוותרת עליו כי נולד מוגבל. "אני רוצה שתכירי את אמא שלי"

ואני בוכה, ובוכה וגם עכשיו כשאני כותבת.

הבטחתי לעצמי שלא יהיה איש ולא תהיה אישה ולא יהיה ילד שלא יכיר וישמע ויקבל עוצמות מאותו אדם ענק, כל אחד צריך להזמין אותו להרצאה ולקבל משהו, קטן, שישנה את חייו וירגיש מה שאני מרגישה. "ומה את חושבת שלי אין התמודדויות כל בוקר? לא שלחתי לבית הספר ילדים שרבו על צלחת קורנפלקס?"

הוא אחד מאיתנו והוא ענק מאיתנו.

ואני בוכה ומתרגשת

ואחרי שיחה ארוכה, הוא סיים בבקשה לספר סיפור אישי (איזה אדם נעים ועוצמתי!) ואני מקשיבה וחושבת שיספר לי על עוד חוויה שלו כאדם שונה. והוא מספר לי על אחיו הגדול שפגש חבר אתמול בערב והחבר שטח בפניו כאב אישי שיש לו, בחיים האישיים, אחיו של חגי

הקשיב לו בשקט וכשסיים, שלף את הפלאפון, נכנס להודעות, ביקש שיקרא את מה שכתבתי כאן אתמול וכשסיים החבר לקרוא, הוא אמר לו – "עכשיו תתלונן!"
 והחבר ההמום אסף את עצמו ואמר, איך אני לא רואה את כל המתנות שיש לי?

"רבקה, את לא יודעת איזה דבר גדול עשית"

ולא... לא ידעתי, לא ציפיתי, ואחרי הערות כל פגיעה בפרטיות שקיבלתי גם עבר בי רגע שבו חשבתי למחוק את התמונה אתמול והוא אמר לי בסיום, אני מבקש שתכתבי לכל מי שלקח על עצמו את החסות עלי, שאני כל כך מודה לך, את השליחה שלי לשינוי תפיסה חברתית.

ואני מודה לו, ואני בוכה ואני מודה לו ועדיין בוכה ואני מבטיחה לעזור לו להגיע לעוד המון לבבות, כמו שהגיע לשלי.

חלק ב'

הלכה

פתח דבר

כתוב בתורה (ויקרא י"ט י"ד): "לפני עיוור לא תיתן מכשול". לכאורה, רש"י מפרש את הפסוק לא כפשוטו. פירוש רש"י הוא: כל מי שעיוור בדבר, אסור להכשילו.

אבל למה הוציא רש"י את המקרא מידי פשוטו? הרי ידוע, שרש"י מפרש תמיד על פי פשוטו של מקרא. האם מי שח"ו יכשיל עיוור ממש, לא עובר על לאו מן התורה?

אלא חז"ל באים להרחיב את משמעות הפסוק. לא רק מי שמכשיל עיוור ממש, עובר על לאו, אלא גם מי שהוא סומא בדבר, גם אותו אסור להכשיל. זה אותו דבר כמו עיוור ממש.

* * *

בגמרא (בבא קמא דף תפ.) יש מחלוקת בין רב יהודה לחכמים, האם סומא חייב במצוות או לא. רב יהודה פוטר, והוא מביא לזה ראיות שונות. ההלכה היא כחכמים, שסומא חייב בכל המצוות. אומרת הגמרא: "וכן היה רבי יהודה פוטר מכל מצוות האמורות בתורה. אמר רב יוסף, (שהיה סגי נהור - עיוור): "בהתחלה הייתי אומר: מי שיגיד לי שההלכה כרב יהודה, הייתי עושה סעודה לכל החכמים. כי אני לא מצווה ובכל זאת עושה את המצוות, וגדול מי שלא מצווה ועושה ממי שמצווה ועושה. כי הוא מראה שחביבים עליו המצוות, והוא מתנדב לקיים אותם למרות שהוא פטור. אבל עכשיו, ששמעתי את דברי ר' חנינא שאמר: גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, מי שיגיד לי שאין הלכה כרבי יהודה, אעשה סעודה לכל החכמים. כי כשאני מצווה ועושה את המצוות, יש לי יותר שכר" (כי יש יותר יצר הרע למי

שחייב במצוות).

להלכה, המשנה ברורה פוסק (סי' נ"ג ס"ק מ"א): "סומא אפילו בשתי עיניו, חייב בכל המצוות מן התורה".

* * *

הערה למעיין: הדברים נכתבו לפי הסדר הבא: מרן השולחן-ערוך, המשנה-ברורה והילקוט יוסף, במידה ודובר על אותו נושא. יש הלכות שמובאים משו"תים. שיניתי לפעמים מהלשון, כדי שיהיה יותר מובן.

לקט הלכות בנושאים שונים:

א. בברכות השחר, האם סומא מברך ברכת פוקח עיוורים?

מצינו בזה מחלוקת:

המשנה ברורה פוסק (סי' מ"ו ס"ק כ"ה): "סומא מברך ברכת פוקח עיוורים". אבל הילקוט יוסף פוסק (סי' מ"ו סעיף י"ח): "סומא שרצה לברך ברכת "פוקח עיוורים" בברכות השחר, אין מוחים בידו, שיש לו על מה שיסמוך. ומכל מקום אם בא לשאול, מורים לו שלא יברך ברכה זו, שספק ברכות להקל".

ויש להקשות על פסק המשנה ברורה: לכאורה אינו מובן, איך הוא יברך? הרי הוא לא רואה!

אלא: הרמ"א כותב, שברכות השחר הם ברכות שנתקנו על מנהגו של עולם, כלומר, מברכים כי יש את הדבר הזה בעולם, שה' פוקח עיוורים. ומודים לה' שיש את הדבר הזה בעולם. ועוד מובא בספרים, שבזה שהעיוור מברך "פוקח עיוורים", הוא מראה בזה את ביטחונו בה', שיחזיר לו את מאור עיניו.

ועוד יש לומר שיש לעיוור הנאה מעצם הראייה, כי הוא נעזר באחרים הרואים, כמו שנפסק לגבי ברכת יוצר אור (סי' ס"ט סעיף ב') שעיוור מברך למרות שהוא לא רואה את האור כי הוא נעזר באחרים.

* * *

ב. האם סומא חייב בציצית?

מין פוסק (סי' י"ז סעיף א): "אף-על-גב דכתיב וראיתם אותו, סומא חייב בציצית, מפני שנתרבה מאשר תכסה בה. וקרא ד"וראיתם אותו" איצטריך למעט כסות לילה".

מבאר המשנה ברורה (ס"ק א-ב): "חייב בציצית - ופשוט דיכול לברך גם-כן עליהן, אך שיבדוק אותן מתחלה במשמוש ידיו, או יבקש לאחר לבדקם". "כסות לילה - והסברא נותנת לרבות כסות סומא ולמעט כסות לילה, משום דכסות סומא ישנו על-כל-פנים בראייה אצל אחרים, אבל כסות לילה, אינו בראייה אצל אחרים".

* * *

ג. האם סומא יכול להטיל ציצית לעצמו או לאחרים?

פוסק הילקוט יוסף (סי' י"ד סעיף ז): "מותר לסומא להטיל ציציות בבגד, גם בבגד של אחרים, מאחר שהסומא חייב במצוות ציצית".

* * *

ד. האם סומא צריך להעביר הציצית על עינו בשעת קריאת שמע כמו כולם או לא?

יש בזה מחלוקת:

המשנה ברורה (סי' כ"ד ס"ק ז) כתב: "הסומא, יש לו לאחוז הציצית בידו בשעת קריאת שמע, אף על פי שנאמר "וראיתם אותו" (והסומא לא רואה את הציצית, הוא אוחזם בידיו), כיון שישנו בראייה אצל אחרים. אבל להעביר הציצית על עינו, לא, דמחזי כחוכא ואיטלולא (שנראה כצחוק והיתול)".

אבל בילקוט יוסף כתוב (סי' כ"ד סעיף י"ב): "סומא, יש לו לאחוז את הציציות בשעת קריאת שמע כפיקח לכל דבר, ועל פי הקבלה גם הוא ינשק את הציציות כשאומר "וראיתם אותו", ויעביר

הציציות על עיניו".

* * *

ה. האם לעיוור מותר לקרוא קריאת שמע כשיש ערווה כנגדו או לא?

השולחן ערוך פוסק (סי' ע"ה סעיף ה): "היתה ערווה כנגדו, והחזיר פניו ממנה, או שעצם עיניו, או שהוא בלילה, או שהוא סומא, מותר לקרות, דבראייה תלה רחמנא, והא לא חזי לה". (כיון שתלה הכתוב את האיסור בראיית דבר ערווה, והוא לא רואה אותה).

בילקוט יוסף פסק (סי' ע"ה סעיף ז): "מעיקר הדין מותר לסומא להתפלל ולומר דברי תורה גם כשיש נגד פניו אשה נשואה בגילוי שער, או בגילוי זרועות וכדומה, והמחמיר בזה היכא דאפשר [במקום שלא יגרום לו ביטול תורה או ביטול תפלה וכדומה] תבוא עליו ברכה".

* * *

ו. האם מותר לעיוור להיות ש"ץ?

מ"ן פוסק (סי' נ"ג סעיף י"ד): "סומא יורד לפני התיבה, ובלבד שלא יקרא בתורה, משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה".

מבאר המשנה ברורה (ס"ק מ"א): "סומא - אפילו בשתי עיניו. וחייב בכל המצות מן התורה. ובתשובת חוות יאיר (סימן קע"ו) העלה, שאף-על-פי-כן, לא יתפלל סומא בימים נוראים, אפילו (אם הוא סומא) באחת מעיניו, היכא דאיכא (איפה שיש) אחר ראוי והגון כיוצא בו. עיין שם טעמו (הטעם הוא על פי הסוד). ובספר

אליהו רבה באות י', חולק עליו. ונראה לי, דאף לדברי החוות יאיר, היינו רק שלא למנותו לכתחילה, אבל לא לסלקו מש"ץ אם נעשה סומא".

פוסק הילקוט יוסף (ס' נ"ג סעיף ל"ב): "סומא חייב בכל המצוות שבתורה, ומותר למנותו שליח ציבור, ומוציא את הרבים ידי חובתם".

* * *

ז. האם סומא מברך ברכת יוצר אור?

מדין פוסק (ס' ס"ט סעיף ב): "סומא, אף-על-פי שלא ראה מאורות מימיו, פורס שמע ומברך יוצר המאורות, שהוא נהנה במאורות שרואין אחרים שיורוהו הדרך אשר ילך בה".
וכן פסק הילקוט יוסף.

* * *

ח. מה הדין לגבי אמירת פסוקים בעל פה וכן לעלות לספר תורה?

לגבי עלייה לתורה, מדין פוסק (ס' קל"ט סעיף ג): "סומא אינו קורא, לפי שאסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכתב (והרמ"א כתב דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקרין בתורה לעם-הארץ)".

מבאר המשנה ברורה (ס"ק י"ב): "דעכשיו קורא סומא - וטעמו, דכיון שאנו נוהגין שהש"ץ קורא והוא קורא מתוך הכתב, שוב לא קפדינן על העולה, דשומע כעונה. (ס"ק י"ג) כמו שאנו וכו' - רוצה לומר, שאנו נוהגין להקל, אפילו אם אינו יכול לקרות עם הש"ץ מלה במלה מתוך הכתב, והוא הדין בסומא. ולדינא, כבר כתבו האחרונים דנהגו להקל. ומכל מקום, לפרשת פרה ופרשת

זכור, נכון שלא לקרוטן לכתחילה".

אולם הילקוט יוסף כתב: "אין להעלות סומא לספר תורה, אחר שאינו יכול לקרוא מתוך הכתב. שמאחר ואין מנהג ברור להעלות סומא לספר תורה, ודברי האחרונים סותרים זה את זה, יש להעמיד הדבר על עיקר הדין, דשב ואל תעשה עדיף, וכיון שהוא שומע ברכות העולים לספר תורה וקריאת התורה מפי השליח ציבור ומכווין לבו אליהם, הרי הוא יוצא ידי חובתו כאילו עלה בעצמו. ומכל מקום, אם עלה לספר תורה, לא ירד, ואין גוערים בו, כיון שיש לו על מה שיסמוך. [ובילקוט יוסף חלק ב' כתבנו שהמנהג שהסומא עולה לתורה, אך מרן אאמ"ר חזר בו, וכיום דעתו כנזכר, ואין להתחשב במנהג].". וכן פסק בסי' קל"ט סעיף ד: "לכתחילה יש להימנע מלהעלות לספר תורה סומא [עיוור], גם לא לעליית מוספים, ובפרט במקומות אלו שהם אתריה דמרן השולחן ערוך. אולם אם הסומא כבר עלה, לא ירד, ואין גוערים בו, כיון שיש לו על מה שיסמוך. ומכל מקום בשמחת תורה שמעלים את כל הקהל לספר תורה לקריאת "ולאשר אמר", או בשמחה משפחתית כאשר מעלים לתורה את כל הקרובים והידידים, נוהגים להקל ולהעלות סומא לספר תורה לעליית מוסיף, משום עגמת נפש".

* * *

ט. האם מותר לעיוור לומר פסוקים בעל פה?

אומר המשנה ברורה (סי' מ"ט ס"ק א): "סומא מותר לקרות בעל-פה, משום עת לעשות לה' הפרו תורתך".

והילקוט יוסף כותב אותו דבר, רק הוא מוסיף (סי' מ"ט סעיף י"ב): "וכן זקן שכהו עיניו מראות, וקשה לו מאד לקרוא מתוך ספר, וגם קשה לו מאד ללמוד גמרא ופוסקים, יכול לומר בעל פה פסוקי תורה.

* * *

י. האם עיוור צריך לשים יד ימין על עיניו בקריאת שמע? פוסק הילקוט יוסף (סי' ס"א סעיף ד): "וגם סומא בשני עיניו יניח יד ימינו על עיניו בשמע ישראל. וכן יעביר הציציות על עיניו במקום שנהגו לעשות כן".

* * *

יא. עיוור שלא יודע איפה זה צד מזרח, או אם הוא לא מתפלל לצד מזרח ואחרים רואים, מה הדין?

פוסק הילקוט יוסף (סי' צ"ד סעיף ה): "אם היה הסומא מתפלל לצד שאינו נכון, אם היה הדבר בציבור, צריך הרואה אותו להטותו ולהעמידו כנגד הצד הנכון, אף על פי שבזה הוא עוקר רגליו. אולם אם לא היו שם מתפללים באותה שעה, אם היה הסומא פונה לצד צפון או לצד דרום, באופן שבנקל יכול להטותו לצד מזרח, נכון שיעשה כן, אבל אם היה עומד לצד מערב, אין צריך להפסיקו ולעקור רגליו ולהטותו לצד מזרח, מפני שבכיוצא בזה יש לחוש להפסק. ויסמוך על דברי האומרים שהשכינה בכל מקום".

* * *

יב. האם לכהן עיוור מותר לישא כפיו?

מין פוסק (סי' קכ"ח סעיף ל): "וכן סומא באחת מעיניו, לא ישא את כפיו. ואם היה דש בעירו, דהיינו שהם רגילים בו ומכירים הכל שיש בו אותו מום, ישא כפיו, ואפילו הוא סומא בשתי עיניו. וכל ששהה בעיר שלושים יום, מקרי דש בעירו. ודווקא בעירו, אבל

אם הולך באקראי לעיר אחרת, ושהה שם שלושים יום, לא. ואפילו לא בא לדור שם להיות מבני העיר, אלא בא להיות שם מלמד או סופר או משרת שנה או חצי שנה, חשוב דש בעירו בל' יום".

פוסק הילקוט יוסף (סי' קכ"ח סעיף ע): "סומא בשתי עיניו, אפילו אם הוא דש בעירו, אינו נושא כפיו, דספק ברכות להקל. ויש אומרים שאם הוא דש בעירו, נושא כפיו, ולכן כהן סומא הרוצה לעלות לדוכן ולישא כפיו, אין מוחין בידו, שיש לו על מה שיסמוך".

* * *

י"ג. אם יש צואה כנגד העיוור ואין לה ריח, האם מותר לו לקרוא קריאת שמע או לומר דברים שבקדושה ללא הרחקה, או לא?

מין פוסק (סי' ע"ט סעיף א): "היתה צואת אדם מאחריו, צריך להרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח. אפילו אם יש לו חולי שאינו מריח, צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שיכלה הריח למי שמריח. ומלפניו, צריך להרחיק מלא עיניו, אפילו בלילה, או שהוא סומא שאינו רואה אותה, צריך להרחיק עד מקום שאינו יכול לראות ביום. ואם היא מצדו, דינו כמלאחוריו".

הילקוט יוסף פוסק (סי' ע"ו סעיף ז): "גם מי שהוא סומא, צריך להרחיק מצואה הנמצאת לפניו. וצריך שיתרחק באופן שאדם שראיתו בינונית אינו יכול לראות הצואה".

* * *

י"ד. כשמגישים אוכל, והעיוור לא יודע מה יש לפניו בכפית,

האם אדמה או שהכול, מה יברך? כמובן, כשיש אנשים איתו, צריך להגיד לו מה יש לו, כדי שיוכל לברך כמו שצריך, כי ההלכה היא שצריך לדעת על מה הוא מברך כשמברך על אוכל. אבל אם הוא נמצא לבד, ולא יכול לברר את הברכה, מה הוא יעשה?

מִרְן פוֹסֵק (ס"י ר"ד סעיף י"ג): "כל דבר שהוא מסופק בברכתו, יברך שהכל".

מבאר המשנה ברורה (ס"ק ס): "יברך שהכל - דבדיעבד יוצא בברכת שהכל על כל דבר. וכאן, כיון שמסופק, כדיעבד דמי".

נ.ב. פשוט שצריך לבדוק את הפירות והירקות מתולעים לעיוור.

* * *

ט"ו. לגבי ברכת ראית חכם וברכות הראייה, האם עיוור מברך או לא?

פוסק המשנה ברורה (ס"י רכ"ד ס"ק י"א): "משמע בגמרא, אפילו סומא, כשיודע שהמלך עובר, מברך. ועיין בפרי-מגדים שמצדד, דאם הוא סומא שלא ראה מאורות מימיו, יברך בלא שם ומלכות".

הילקוט יוסף פסק (ס"י רכ"ג-רכ"ה סעיף י"ג): "הרואה חכם גדול מחכמי ישראל, המופלג בתורה ובחכמה וביראת ה' טהורה, ומורה הוראות בישראל, אף בזמן הזה יש לו לברך בשם ומלכות: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליראיו". אבל סומא, אינו מברך ברכה זו".

לגבי כל שאר ברכות הראייה, פסק הילקוט יוסף שם בסעיף כ"ב: "סומא אינו מברך ברכות אלו, לפי שלא נתקנו אלא על ראייה

מוחשית. אולם סומא האוכל פרי חדש מברך שהחיינו, לפי שנהנה באכילתו". כלומר: למרות שבגמרא כתוב "הרואה" פרי חדש, מברך, ומשמע מזה, שאם הוא לא רואה, אז הוא לא מברך, מכל-מקום, כיון שנהגו לברך בזמן האכילה, כמו שכתב השולחן ערוך, לכן גם סומא יברך, לפי שנהנה באכילתו, כמו שכתוב בילקוט יוסף הנ"ל.

* * *

ט"ז. האם עיוור מברך ברכת הלבנה?

יש בזה מחלוקת בין המשנה ברורה לילקוט יוסף: פוסק המשנה ברורה (סי' תכ"ו ס"ק א): "וסומא חייב בקידוש הלבנה, כי ברכה זו נתקנה על חידוש העולם. וגם הוא נהנה על ידי שאחרים רואין ומוליכין אותו על הדרך, ודומה ליוצר המאורות. כן כתבו האחרונים".

אבל הילקוט יוסף חולק, ופוסק (סי' תכ"ו סעיף ט): "אין לסומא לברך ברכת הלבנה, [אף כשהוא שומע מהציבור הנמצאים אתו המברכים ברכה זו]".

* * *

י"ז. האם עיוור צריך לקום מפני הוריו כשיודע שהם נמצאים, או לא? וכן אם ההורים עיוורים, האם הבן שרואה צריך לקום מפניהם?

פוסק הילקוט יוסף (י"ד סי' ר"מ [פרק ו'] סעיף י"ט): "יש אומרים דבן שהוא סגי נהור [עיוור] חייב לעמוד מפני אביו ואמו, כשיודע שהם בתוך ארבע אמותיו, שהרי סומא חייב בכל המצוות כולן". (סעיף כ): "בן שאביו או אמו סומים [עיוורים], חייב לעמוד מפניהם

מדין כיבוד ומורא אביו ואמו".

* * *

י"ת. האם מותר להשתיל קרנית לעיוור מעין של מת?

פוסק הילקוט יוסף (י"ד סי' נ"ג סעיף י"ב): "ניתוח פלסטי אשר חדשו הרופאים בזמן הזה, להוציא קרום עין מן המת, [קרנית] ומרכיבים אותו בעין הסומא, ועל ידי זה רואה כאחד האדם, מותר לסומא להתרפאות בזה, מבלי לדעת מהיכן השיגו הרופאים את הקרנית שעומדים להשתיל בעינו אם ממת ישראל או ממת גוי, ואפילו בעיר שרובה ישראל. אולם רופא דתי שעומד ושואל אם מותר לו לנקר עיני המת ישראל לצורך הניתוח פלסטי הנ"ל, אין לנו להורות לו היתר כלל, בעיקר מפני ניוול המת, ורק אם המת ציווה כן מחיים להרשות לרופאים לעשות דבר זה, אז יש מקום לסמוך על המתירים בזה בשעת הדחק הגדול, באופן שקשה מאד להשיג זאת ממתי עכו"ם. אבל אם אפשר לעשות כן מקרומי עיני מתי עכו"ם, אין להתיר כלל להשתמש בקרומי עיני מתי ישראל. ולכן מי שיש לו אפשרות כספית לערוך את הניתוח בחוץ לארץ, עדיף שיעשה כן, אחר ששם רוב הקרניות הם ממת גוי".

* * *

י"ט. עיוור שבא מחוץ לירושלים אל הכותל המערבי, האם חייב לקרוע, כדין הרואה את ירושלים ומקום המקדש, או לא?

פוסקים ה'ציץ אליעזר' והאגרות משה, שהיות ובכל המקומות שמדברים לגבי ברכות הראייה זה כתוב בלשון "הרואה", אם כן הדבר תלוי ברואה דווקא, למעט סומא שלא רואה, למרות שיש לו ידיעה ברורה והבנה. ולכן גם כאן הוא לא חייב לקרוע.

* * *

כ. מה הדין אם סומא שהיה עומד בשעה שנשרף ספר-תורה, האם חייב לקרוע כמו כולם או לא? האם גם מי שעומד שם ולא רואה, גם כן חייב לקרוע?

פוסק הציץ אליעזר, שזה תלוי בראייה, ובגלל שהוא לא רואה, לא קורע. כנ"ל.

* * *

כ"א. האם לכתב ברייל יש קדושה? האם זה טעון גניזה או לא?

שמעתי בשם הגר"י סילמן: כיון שאין לזה צורת אותיות, אינם טעונים גניזה.

לאחר מכן קיבלתי מכתב מהגר"ח רבי שכתב: על-פי המבואר ב"ביע אומר" (יורה דעה סי' כ"ב-כ"ד) נראה שכתב ברייל לא טעון גניזה, כי אין לזה צורת אות. אבל נראה לי, שטוב לשים את הדפים בשקית בנפרד ולזרוק לפח, שזה מעין גניזה.

וגם, שאלתי את הרב אהרן זכאי והרב אבוטבול והם אמרו: שכתב ברייל אינו טעון גניזה כי אין בזה ממשות אלא רק סימנים. הרב אבוטבול דימה את זה לדיסק כמו "פרויקט השו"ת" שכתובים בו תנ"ך עם שם ה', וזה לא טעון גניזה. אמנם, ספרי קודש בלע"ז טעונים גניזה, כי בזה הרבה אנשים קוראים, אבל בברייל, רק מעט אנשים קוראים. ובאמת הוא צודק. כי כיום, בארץ יש כ- 40,000 עיוורים ורק 20% מהם קוראים ברייל. וגם, כתב לע"ז זה כתב, יש צורה לאותיות שלהם, מה שאין כן כתב ברייל זה רק סימונים.

כששאלו את הרב ניסים קרליץ שליט"א על זה, הוא ענה: מצד קדושת אותיות, אין כאן, אבל מצד התוכן של הכתוב, לכאורה ראוי לגנוז אותו, כי יש אנשים בעולם שיודעים לקרוא את הכתב ולהם זה דברי קודש. הרב אלישיב זצ"ל התלבט מאד ונטה להחמיר. כמו רב ניסים. וכן החמיר בזה החלקת יעקב (ח"ג סי' צ"ח).

הגר"י זילברשטיין נשאל, אם גט שנכתב בכתב ברייל כשר? וכן אם כתב ברייל טעון גניזה? וכתב (חשוקי חמד סנהדרין כ"א:): "והנה לגבי גט שאלתי את מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ואמר לי שיתכן שאם רבים יכולים לקרות כתב ברייל הגט כשר, אך כתב שרק בודדים יכולים לקרותו, אינו נחשב לכתב. ואם-כן, אם לגבי הגט דעת מו"ח זצ"ל שיתכן שהוא כשר, כל-שכן לגבי גניזה, שצריך לגנוז ספר זה". וכן פסק הגר"ח קנייבסקי כשנשאל על כך.

* * *

כ"ב. עיוור שלא יכול לקרוא ברייל, וצריך להתפלל, כיצד יעשה?

הרב מוצפי ענה, שבמקרה כזה, טוב שיתפלל בבית-כנסת שהחזן אומר את התפילה בקול, וכך הוא יוכל להתפלל אתו ביחד את התפילה. בעמידה, טוב שאדם רואה יתפלל קצת בקול, לידו, בצד, וכך גם הוא יוכל להתפלל עמידה. בחול ובשבת, כשהעיוור כבר יזכור את העמידה בעל-פה, אפשר לחדול מזה. ההקלטה אצלי. הרוצה יפנה אלי. ונראה לי, שיש עוד אפשרות, על-ידי שיקליטו אדם שמתפלל בקול-רם, וכיוצא בזה, והעיוור ישמע את ההקלטה בזמן העמידה, או ישנן את התפילה אפילו שלא בזמן התפילה.

* * *

כ"ג. האם מותר להכניס כלב נחיה לבית הכנסת, או לא?

יש בזה מחלוקת בין האגרות משה (הרב משה פיינשטיין זצ"ל) לחלקת יעקב (ר' יעקב ברייש, רב בציריך).

כתוב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' מ"ה), שהכנסת בעל חי לבית הכנסת אינו קלות ראש ובזיון. ואין לנו שעת הדחק גדול מזה, שאם לא נתיר לו זאת, יתבטל כל ימיו מתפלה בציבור וקריאת התורה וקריאת המגילה בציבור. וגם יש ימים שעוגמת הנפש גדולה מאד, כגון בימים נוראים וכיוצא בזה, שרבים מתאספים, ולכן יש להתיר לסומא שהכלב שמוליכו צריך להיות אצלו תמיד, להיכנס לבית הכנסת להתפלל ולשמוע קריאת התורה וכדומה. אך טוב שיישב סמוך לפתח בית הכנסת, שלא לבלבל את הציבור. ע"כ.

אבל בשו"ת חלקת יעקב כתוב (או"ח סי' ל"ד): "ראיתי באגרות משה את התשובה, ולפי עניות דעתי, זה תמוה לרבים. בזמן שהציבור מתפללים, ודאי אסור להכניס את הכלב, מפני שמתבלבלת הכוונה של המתפללים, כמו שאין נכון להתפלל נגד בגדים המצוירים מפני שמבלבל הכוונה, ואין לך בלבול כוונה יותר מזה, כשרואים באמצע בית הכנסת או בית המדרש כלב עומד שם, ועל המציאות אין להתווכח, וזה גרוע הרבה יותר מבגדים מצוירים, שבהלכה נאמר עליהם רק שאין נכון להתפלל, משמעות של זהירות בעלמא.

אבל כשיש כלב באמצע בית הכנסת ובית המדרש, בוודאי יבוא לידי היתול והוללות, והנערים ישחקו בו, ואין לך קלות ראש יותר מזה באמצע התפילה. ועוד, מי יערב לנו שהכלב לא יטיל גללים באמצע התפילה? לכן זה בוודאי אסור, וזה ודאי גנאי לבית המדרש. ונמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל! ועוד, כשישחקו בו הנערים והכלב יתחיל לנבוח, חוץ מהגנאי והקלות ראש שיהיה בזה, יש גם חשש הפלת ולד, אם אשה מעוברת

תשמע ותפיל ח"ו את הולד. ועוד, וזה העיקר אצלי, במקומות הללו שההפקרות כל כך מצויה, והיהדות כל כך נתרופפה, ורבים הם האנשים השחצנים ההולכים עם כלביהם בראש כל חוצות, אף שעל פי דין אפשר אולי להתיר, למרות שכתוב "לא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, והמגדל כלבים כמגדל חזירים", מי אמר שזה הכלב אינו בסוג זה? (ובפרט הכלבים של היום, שהם מפחידים וגדולים ביותר, זה לא לעניין להכניס כלב כזה לבית הכנסת, חוץ מההפחדה והבהלה שזה מפחיד את האנשים).

והעיקר, שאין זה רגש יהדות האמתית להוליך עמו כלבים, רק האנשים השחצנים עושים כן. ועוד, כשמישהו יראה שם כלב, ודאי יש חשש למראית העין, שיכולים לחשוב שזה הכלב של הראש הקהל וכיוצא בזה, שמלווה אותו לדרכו לבית הכנסת. כי ברבים, קרוב הדבר שאנשים יבואו לטעות, וחוץ מזה, יפסוק כל אחד לעצמו, כשהותרה הרצועה לאיזה צורך להכניס כלב לבית הכנסת, גם לו יש צורך גדול להכניס כלב. וכאמור, בעוונותינו הרבים שהיהדות כל-כך נתרופפה, ובפרט במקומות הללו, אם יפתח פתח כמחט של סדקית, יפתח הפתח כפתחו של אולם, ויתכן שיימצא כבר איזה "רב" להתיר זאת, ויתלה את עצמו באילן גדול לומר, כבר הותר לצורך גדול להכניס כלב לבית הכנסת, והוא בתור "רב" כבר יכריע מה זה נקרא צורך גדול וח"ו יוכל לצמוח מזה חילול ה' גדול, שהנוצרים אוסרים להכניס כלב לבית תיפלתם, ולהבדיל לבית הכנסת מותר! ובעוונותינו הרבים לא די שאין לנו כוח לגדור גדר, נפרוץ בעצמנו גדר הגדור? מי שהוא ממורי הוראה צריך להתבונן כמה אחריות נוטל עליו בהוראה כזו.

ומה שכתב באגרות משה שאם לא נתיר לו יתבטל כל ימיו מתפילה בציבור וקריאת התורה וקריאת המגילה, קשה להאמין שלא יהיה לו איזו עצה, שמי שהוא יוליכנו לבית הכנסת, ועל כל פנים בזמנים מיוחדים. ומסתמא ימצא אז מישהו להוליכו לבית הכנסת, ולא להתיר בגלל זה להכניס כלב לבית הכנסת, כי

תועבה הוא".

וכתב הילקוט יוסף (סי' קנ"א סעיף כ"ח): "עיוור הרגיל ללכת עם כלב הנחייה, המוליכו ומדריכו ממקום למקום, אין לו להכניס את הכלב לבית הכנסת, וכל שכן בשעת התפילה והלימוד. אלא אם יש לו בית כנסת קבוע שהוא מתפלל שם, יקבעו לו איזה עמוד או מוט מחוץ לבית הכנסת, (בריחוק מה מהפתח), כדי שיוכל לקשור אל המוט את הכלב, בטרם כניסתו לבית הכנסת".

* * *

כ"ד. יש עוד שאלה שנוגעת לעיוור שלא דיברו בה הפוסקים, והיא:

מה הדין אם הוא שומע שפתחו את ארון הקודש, והוא לא יודע אם סגרו אותו או לא, או שהספר תורה עדיין עומד ולא הניחו אותו על התיבה, או שכולם פתאום קמים, ולא אמרו לו שרב נכנס, וכיוצא בזה, האם יש בעיה כשהוא יתיישב, מחוסר ידיעה מה קרה?

תשובה: לכאורה, הוא פטור כי הוא בגדר אנוס. אך כמובן שבמקרים כאלו צריכים הסובבים לומר לו מה נעשה סביבו, למשל, אם רב נכנס, לכן כולם עומדים, ולא לתת לו להסתבך ולהרגיש לא נעים, למה פתאום כולם קמים.

במעגל השנה

שבת

א. מה הדין לגבי אמירת שנים מקרא ואחד תרגום לעיוור או ללקוי ראייה?

פוסק הילקוט יוסף (סי' רפ"ה סעיף ט"ו): "אף מי שחלה בעיניו ומצטער בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, חייב לקרוא את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, או שישמע הפרשה מאחר ויכוין לצאת ידי חובה". (ט"ז): "יש אומרים שגם הסומא (עיוור) חייב בשנים מקרא ואחד תרגום בכל שבת, כדין הפיקח. ולכן צריך שישמע מאחר קריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ויכוין להוציאו ידי חובה, וגם הוא יתכוון לצאת ידי חובת הקריאה".

* * *

ב. האם אשה עיוורת חייבת בהדלקת נרות שבת?

פוסק המשנה ברורה (סי' רס"ג ס"ק י"ד): "כתב המגן-אברהם, דאשה סומא גם-כן יכולה לברך על נר שבת, דהא נהנית גם-כן מהמאורות. ומיהו, אם יש לה בעל שהוא פיקח, הוא יברך. ואם אוכלת בשולחן אחד עם אחרים שברכו והדליקו, לא תברך, דהא עיקר הטעם שכולם מברכין, משום שמחה יתירה שיש על-ידי ריבוי הנרות, כמו שכתוב בסעיף ח', והא ליכא שמחה גבה (והרי אין לה שמחה בדבר זה)".

הילקוט יוסף פוסק (סי' רס"ג סעיף כ"ה): "סומא [עיוורת] מדליקה

הנרות ומברכת, שהרי יש לה הנאה במאורות על ידי שאחרים רואים ויורה את הדרך אשר תלך בה, וכמו שאמרו כן לעניין ברכת יוצר המאורות שהסומא מברך ברכה זו מהטעם האמור. ומכל מקום, אם יש לה בעל פיקח שהוא רואה, נכון שהוא יברך וידליק נרות שבת".

* * *

ג. האם עיוור יכול לקדש ולהוציא ידי חובה את בני ביתו?

פוסק הילקוט יוסף (סי' רע"א סעיף טו): "סומא (עיוור) חייב בכל המצות מן התורה, ולפיכך מוציא ידי חובה את בני ביתו בקידוש בשבת וביום טוב. ויש אומרים שאם יש שם פיקחים גדולים, יקדש אחד מבני ביתו לצאת ידי חובת כל הפוסקים. ומכל מקום הדבר ברור שאם דעתו נחלשת בכך שיקדש אחד מבני הבית, יקדש בעצמו. ויכול להוציא ידי חובת קידוש את בני ביתו הפיקחים".

(וצריך ביאור לדעת אותם הפוסקים, למה לא יוכל להוציא ידי חובה את בני ביתו בקידוש? והרי כל שמחויב בדבר יכול להוציא אחרים ידי חובה).

* * *

ד. בהבדלה, מה הדין לגבי ברכת בורא מאורי האש?

פוסק השולחן ערוך (סי' חצ"ר סעיף י"ג): "סומא אינו מברך". וכתב הילקוט יוסף (סי' חצ"ר סעיף כ"א): "סומא אינו מברך בורא מאורי האש. ולכן צריך שבני ביתו יברכו לעצמם ברכה זו. ויש אומרים שהסומא לא צריך להבדיל, ודי לו במה שמבדיל בתפלה, ולפי זה נכון שגם לא יבדיל כלל לבני ביתו, אלא יבדיל אחד

מבני ביתו הגדולים, והוא עצמו ישמע ויצא ידי חובתו (כן דעת הרא"ש שכך היתה הקבלה בידו שסומא לא מבדיל) ויש חולקים. והיכא דאפשר נכון שיבדיל אחד מבני הבית, אם לא דאנינא דעתיה".
האם הוא עונה אמן? הרי זה הפסק!
שאלתי את הרב אהרן זכאי ואמר לי שזה תלוי. אם שומע הברכה בשעת ההבדלה, לא עונה, כי זה הפסק, אבל אם שומע לא בשעת ההבדלה, הוא עונה.

* * *

ה. מה הדין לגבי טלטול המקל?

מדין פוסק (סי' ש"א סעיף י"ח): "סומא, אסור לו לצאת במקל".
מסביר המשנה ברורה (סי' ק ס"ח): "אסור לו לצאת - היינו חוץ לעירוב. והטעם, כי עצם הליכתו, אפשר לו לילך בלי מקל, ואינו נוטלו אלא ליישר פסיעותיו".

ופלא שלא הוזכר בילקוט יוסף לגבי מקל של עיוורים, דבר כל-כך נפוץ, אלא הוזכר מקל של חולה וזקן.

(הערה חשובה: במקום שאין עירוב, צריך לזכור להביא את הספרים הנחוצים לבית הכנסת לפני שבת).

* * *

ו. לגבי שעון-יד-ברייל, שאפשר לפתוח את המכסה ולגעת במחוגים, והעיוור עונד אותו בשבת, צריך להיזהר לא להיזז את המחוגים כשנוגע בשעון.

* * *

ז. האם מותר לעיוור לצאת עם כלב נחייה בשבת?

ה"שולחן שלמה" (שם ס"ק י"ז) הסתפק, האם החבל, נחשב כמשא, וגם אם יש בזה איסור מחמר [הנהגת בהמה בשבת]. אולם הילקוט יוסף כתב להתיר, כי רצועה זו לא חשובה כמשא, כיון שזה דרך תשמישו.

* * *

חודש ניסן

א. מה הדין לגבי ברכת האילנות?

פוסק הילקוט יוסף (סי' רכ"ו סעיף י"ד): "סומא לא יברך ברכת האילנות, שברכה זו תלויה בראייה, והוא אינו רואה. ונכון שישמע מפי שליח ציבור המברך ויצא ידי חובה לכל הדעות".

* * *

ב. מה הדין לברך ברכת החמה?

מין הרב עובדיה יוסף זצ"ל פוסק (שו"ת יחוה דעת ח"ד סי' י"ח ד"ה ט'): "סומא לא יברך ברכת החמה בשם ומלכות, ונכון מאוד שישמע מפי שליח ציבור המברך, ויצא ידי חובה לכל הדעות".

* * *

ג. מה הדין לגבי בדיקת חמץ? העיוור לא יכול לבדוק לבד, מה עושים?

פוסק המשנה ברורה (סי' תל"ב ס"ק י'): "ואם הבעל הבית אינו בודק כלל ומצווה לאחר לבדוק, אותו אחר מברך". וכן פוסק הילקוט יוסף (סי' תל"ב סעיף ח): "אם אין בעל הבית בודק כלל, וממנה שליח

לבדוק, לא יברך בעל הבית אלא יברך השליח שעושה את המצוה".

* * *

ד. מה הדין לגבי אמירת "מצה ומרור זה" בליל הסדר? הרי כשאומרים "זה", צריך לראות את הדבר.

פוסק הילקוט יוסף (סימן תע"ג – מגיד, סעיף י"א): "סומא [עיוור] צריך לקרוא את ההגדה, ואף מוציא ידי חובה את בני ביתו. וכאשר הוא מגיע למצה זו, מרור זה, יש אומרים שאין לו לומר "זה", כי זה משמע שיכירהו במראית העין. אולם למעשה יכול לומר מצה זו, מרור זה, כיון שיכול להגביה את המצה או המרור, ולהחזיקם בידיו".

* * *

סוכות

בהושענות, קשה לעיוור להקיף את התיבה עם ארבעת המינים וכן לומר הושענות, כי הוא צריך לקרוא בברייל ביד, ולהחזיק את הסידור, שגדול כמו גמרא, לכן מה עדיף, שיקיף ולא יאמר או יאמר את הושענות במקומו ולא יקיף?

הרה"ג ר' חיים רבי ענה: רק אם אין לו לולב, הוא לא מקיף, אחרת, צרך להקיף ולא לומר הושענות.

אני משתדל לומר את הושענות שאני שומע שכולם אומרים בקול.

* * *

חנוכה

האם עיוור מדליק נר חנוכה או לא?

פוסק המשנה ברורה (סי' תרע"ה ס"ק ט): "כתב רש"ל בתשובה סי' ע"ז, סומא, אם הוא בבית שאחרים מדליקין ויכול להשתתף בפרוטות עמהם ויברכו עליו, זה עדיף. וכן אם יש לו אשה, אשתו מדלקת עליו. ואם הוא בבית מיוחד ואין לו אשה, ידליק בעצמו על ידי סיוע של אחר. ועיין בשערי תשובה (שכתב) דלא יברך, וכל-שכן שאינו יכול להוציא אחרים".

חשוב לזכור, שהמשנה ברורה פוסק לפי האשכנזים, שכל בן מבני הבית מדליק לעצמו. אבל לפי הספרדים, האבא מוציא את כל בני ביתו הרווקים ידי חובה, אפילו כשהם לא לידו. לפי הספרדים, השאלה מתחילה או בעיוור נשוי, או שיש לו דירה לעצמו, וכדומה.

פוסק הילקוט יוסף (סי' תרע"ה סעיף י"ב): "סומא (עיוור), אם יש לו אשה, תדליק אשתו נר חנוכה ותברך. ואם אין לו אשה, ויש לו בית מיוחד, מדליק על ידי סיוע של אחר, ויברך כל הברכות, כיון שהסומא חייב בכל המצות, ובהדלקתו יש פרסומי ניסא לאחרים. ואף על פי שיש אומרים שמדליק בלי ברכה, מנהג ירושלים שהסומא מדליק בברכה. וכן כתב בשו"ת מהרש"ל (סי' ע"ז), שאם הוא נשוי, יאמר לאשתו להדליק נר חנוכה עליו, ואם אין לו אשה, ויש לו בית בפני עצמו, צריך להדליק בעצמו על ידי סיוע אחר, שאף-על-פי שהוא אינו רואה, כיון שאחרים רואים, איכא פרסומי ניסא. (י"ג): סומא שהדליק נר חנוכה, מוציא את כל בני ביתו ידי חובת ההדלקה. ואמנם היעב"ץ כתב "שהסומא אינו מוציא אחרים", אולם מאחר שהסומא חייב להדליק נר חנוכה, בוודאי שמוציא את אחרים ואת כל בני ביתו ידי

חובתם".

הערה: יש הבדל בין ברכת "בורא מאורי האש" בהבדלה, ששם עיוור לא מברך, לבין נרות חנוכה. כי בהבדלה, הדין הוא שצריך ליהנות לאור הנר, וזה לא שייך בעיוור. אבל בנר חנוכה, צריך פרסומי ניסא, ושאחרים יראו את הנרות, לכן עיוור יכול לברך.

* * *

תם ונשלם שבח לא-ל בורא עולם

קראתם את החוברת ???
נהניתם ???
שתפו את החברים
ובעיקר אותי
בכתובת:

Ycbd25@gmail.com

או חייגו לפל':

0584145409

אשמח לקבל הערות

והארות

תודה!